

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Дугчак Марія

**ЕВОЛЮЦІЙНИЙ БАЗИС ТА РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ МИТНОЇ
СПРАВИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 8. – 03050801 «Фінанси і кредит»

Магістерська робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

Студентка групи ФМОзі - 51
М.Дугчак

(підпис)

Науковий керівник:
к.е.н. О.М. Стефанків

(підпис)

Магістерську роботу допущено
до захисту:

«_____» _____ 2013 р.

Завідуючий кафедрою банківської справи,
доктор економічних наук, професор
Л.М. Алексеєнко

(підпис)

Тернопіль – 2013

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку митної справи	8
1.1. Економіко-еволюційні засади розвитку митної справи в економічних системах	8
1.2. Тенденції та протиріччя становлення становлення митної справи в Україні	13
1.3. Модернізація митної системи України в умовах ринкової економіки	19
Висновки до розділу 1	26
Розділ 2. Практика регуляторного впливу митної політики на розвиток економіки України	28
2.1. Сучасний інструментарій митної справи держави	28
2.2. Фіскально-регулюючий потенціал митної політики	36
2.3. Митна складова в системі гарантування економічної безпеки України	43
Висновки до розділу 2	54
Розділ 3. Модифікація митної політики України за умов поглиблення євроінтеграційних процесів	56
3.1. Концептуальні підходи до вдосконалення договірних взаємовідносин між Україною та ЄС	56
3.2. Новітні тенденції митного регулювання стосунків між Україною та ЄС	66
3.3. Трансформація митної політики України в процесі розширення і поглиблення європейської інтеграції	83
Висновки до розділу 3	94
Висновки	96
Список використаних джерел	100

Вступ

Актуальність теми дослідження. Процес формування системи митного регулювання розпочався із виникненням і становленням державності та розвитком економічного обігу і особливо зовнішньої торгівлі в стародавні часи. Вітчизняна митна система розпочала свою діяльність як частина колишньої радянської митної системи та еволюціонувала із зміною типів економічної системи і набула особливого значення в сучасних умовах інтеграційних процесів, що в останні десятиріччя стали визначальними в світовому розвитку і неминуче позначаються й на пошуку Україною свого місця в міжнародному розподілі праці. На сучасному етапі Україна визначила вектор розвитку своєї зовнішньої політики як шлях інтеграції у Європейський Союз.

Дослідження митної справи, враховуючи особливості еволюції та напрямків її удосконалення й розвитку, розглядаються в наукових працях таких відомих українських та зарубіжних науковців і практиків митної справи, як Й. Айоама, С. Барамзін, В. Ващенко, А. Войцешук, Б. Габричидзе, О. Гребельник, О. Єгоров, О. Єршов, С. Ківалов, Ю. Кунєв, Н. Липовська, А. Мазур, В. Науменко, П. Пашко, Л. Пісьмаченко, Д. Приймаченко, С. Терещенко, С. Холловей, В. Ченцов, Р. Шишка та ін.

Європейський вектор розвитку України зумовлений усвідомленням інтеграції як напрямку державного прогресу, сприяння національній безпеці, політичній стабільності, економічному зростанню, інтелектуальному розвитку, становленню європейської сутності країни. Ставлячи перед собою мету інтеграції до європейських структур, Україна усвідомлює, що західним державам належить провідна роль у сучасній міжнародній системі, зокрема у

світовому економічному комплексі і в міждержавних інституційних механізмах управління глобальними і регіональними процесами.

Вступ України до Європейського Союзу принесе, насамперед, політичний авторитет державі на міжнародній арені, можливість опинитися в зоні загальноєвропейської безпеки, запобігаючи при цьому новим напрямам поділу на континенті, можливість перебувати в центрі подій, бути невід'ємною часткою прогресивної політики, а значить перебувати в єдиному інформаційному просторі.

В Україні поступово формуються передумови включення її економіки до глобальних та європейських економічних процесів. Створюється цілісна система національного законодавства у сфері митних відносин, формується механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом його гармонізації відповідно до норм і стандартів СОТ та країн Євросоюзу. Але інтегрування економіки України до світового економічного простору має здійснитись з урахуванням особливостей етапу її розвитку, а також очікуваних в найближчий час геополітичних і економічних змін на європейському континенті, які пов'язані зі вступом нових країн до Європейського Союзу. Це вимагає більш ретельно врахувати вплив євроінтеграційних процесів на реалізацію національних економічних інтересів України, використання об'єктивно існуючих порівняльних і конкурентних переваг в окремих галузях і сферах економіки.

В цьому контексті найважливішою складовою дослідження є еволюція розвитку митної справи, аналіз її регуляторного впливу на економічне зростання та пошук напрямків євроінтеграції із забезпеченням власної митної безпеки, що і визначили актуальність, мету, завдання та зміст дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розробка теоретико-методологічного забезпечення та практичних рекомендацій, спрямованих на пошук напрямків сучасної митної політики за умов євроінтеграційних процесів.

Відповідно до поставленої мети у процесі дослідження передбачено розв'язання таких завдань:

- дослідити історичні етапи еволюції митного регулювання;
- розкрити передумови і особливості становлення митної справи України;
- обґрунтувати методологічні засади регулювання митної справи шляхом застосування тарифних та нетарифних інструментів;
- оцінити ступінь впливу митної політики на економічне зростання країни та забезпечення національної безпеки;
- провести порівняльний аналіз особливостей митного регулювання в Україні та ЄС;
- визначити переваги та недоліки інтегрування економіки України до світового економічного простору.

Об'єктом дослідження є економіко-еволюційні засади розвитку митної справи в економічних системах, як невід'ємна складова державної політики.

Предметом дослідження є концептуально-методологічні засади і прикладні інструменти реалізації митної політики в умовах глобалізаційних процесів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано такі загальнонаукові методи: аналізу та синтезу (при здійсненні аналізу існуючих теоретичних і методологічних підходів і положень, наукових розробок з проблем формування системи митного регулювання); системний (при описі функцій та процесів, що відбуваються в митній системі, параметрів, що її характеризують, а також критеріїв ефективності функціонування кожного з рівнів ієрархії); структурно-логічний (при систематизації чинників, які впливають на формування й розвиток системи митного регулювання України, а також при розробці пропозицій щодо її удосконалення); порівняльного аналізу (при порівнянні систем управління

митною справою в зарубіжних країнах); наукового узагальнення (при узагальненні міжнародних тенденцій впливу на національні митні системи); статистичний (під час дослідження характеристик економічної ефективності митної системи та показників митної безпеки).

Інформаційною базою дослідження є національні законодавчі та нормативно-правові акти, міжнародні конвенції з митної справи, статистичні матеріали Держкомстату України, Міністерства економіки України та Держмитслужби України, наукові публікації провідних українських та зарубіжних учених і фахівців-практиків.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у дослідженні еволюційного базису та реалій розвитку митної справи і визначення ролі та напрямків сучасної митної політики в умовах євроінтеграції України. У процесі проведеного дослідження отримано результати, які містять елементи наукової новизни, а саме:

- здійснено періодизацію етапів розвитку митної справи;
- проаналізовано фіскально-регулюючий потенціал митної політики та виявлено, що найбільш фіскально-ефективним протягом аналізованого періоду залишався ПДВ та акцизний податок;
- розглянуто місце і роль митного оподаткування в системі економічної безпеки держави на основі показників митної безпеки;
- проведено оцінку відповідності економіки України критеріям конвергенції вступу до Європейського Союзу;
- досліджено модель прийняття рішень щодо європейського вектору інтеграції шляхом трансформації здійснення митної справи в Україні до законодавства Європейського Союзу тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій щодо вибору оптимальної форми реалізації митної політики в Україні та використання інструментів її впливу на економічне зростання держави. Основні результати дослідження зайшли відображення та

практичне застосування в діяльності Івано-Франківської митниці і можуть бути застосовані у роботі інших митниць.

Апробація результатів. Основні положення та результати наукового дослідження доповідалися на науково-практичній конференції

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій та списку використаної літератури. Викладена на 109 сторінках, ілюстрована 3 таблицями, 6 рисунками. Список літератури включає 87 найменувань.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку митної справи

1.1. Економіко-еволюційні засади розвитку митної справи в економічних системах

Для розуміння сутності та ролі митного регулювання необхідно прослідкувати історичні етапи становлення та розвитку митної справи. Зародження митних відносин нерозривно пов'язане із виникненням і становленням державності та розвитком економічного обігу і особливо зовнішньої торгівлі в стародавні часи. Тоді застосовувались примітивні податки: вони не були результатом розрахунку від вартості товару у відсотках. Саме намагання уніфікувати порядок обміну товарами при появі грошей дозволило сформувати перші тарифи, організувати внутрішній та зовнішній торговий простір, наповнити товари логічною інформацією і економічним змістом.

З історичних джерел відомо, що митне регулювання зовнішньої торгівлі у світі можна поділити на наступні періоди (рис. 1.1.).

У роботі «Історія стародавнього сходу» зазначається, що в Месопотамії центром торгівлі були храм та жерці. Одне із перших письмових законодавств є кодекс Хаммурапі, який включав 282 постанови [1]. Він не включав норми оподаткування, але вперше започаткувалося стягнення податків сріблом. І саме він створив привілейованих людей – мушкенум. Митні податки зараховувалися до місцевого бюджету.

В Єгипті податки сплачувались за загальним правилом 1/10 частини продукції. Письмово це було підтверджено в часи правителя Ненко (609 – 594 рр. до н.е.). Слід згадати і оподаткування торгівлі в Хеттському царстві (1650 – 1200 рр. до н.е.), що знаходилось в Малій Азії (сучасна Туреччина).

Там заборонялося ввозити залізо та встановлювались високі ставки на продукцію. Митні податки надходили у казну держави.

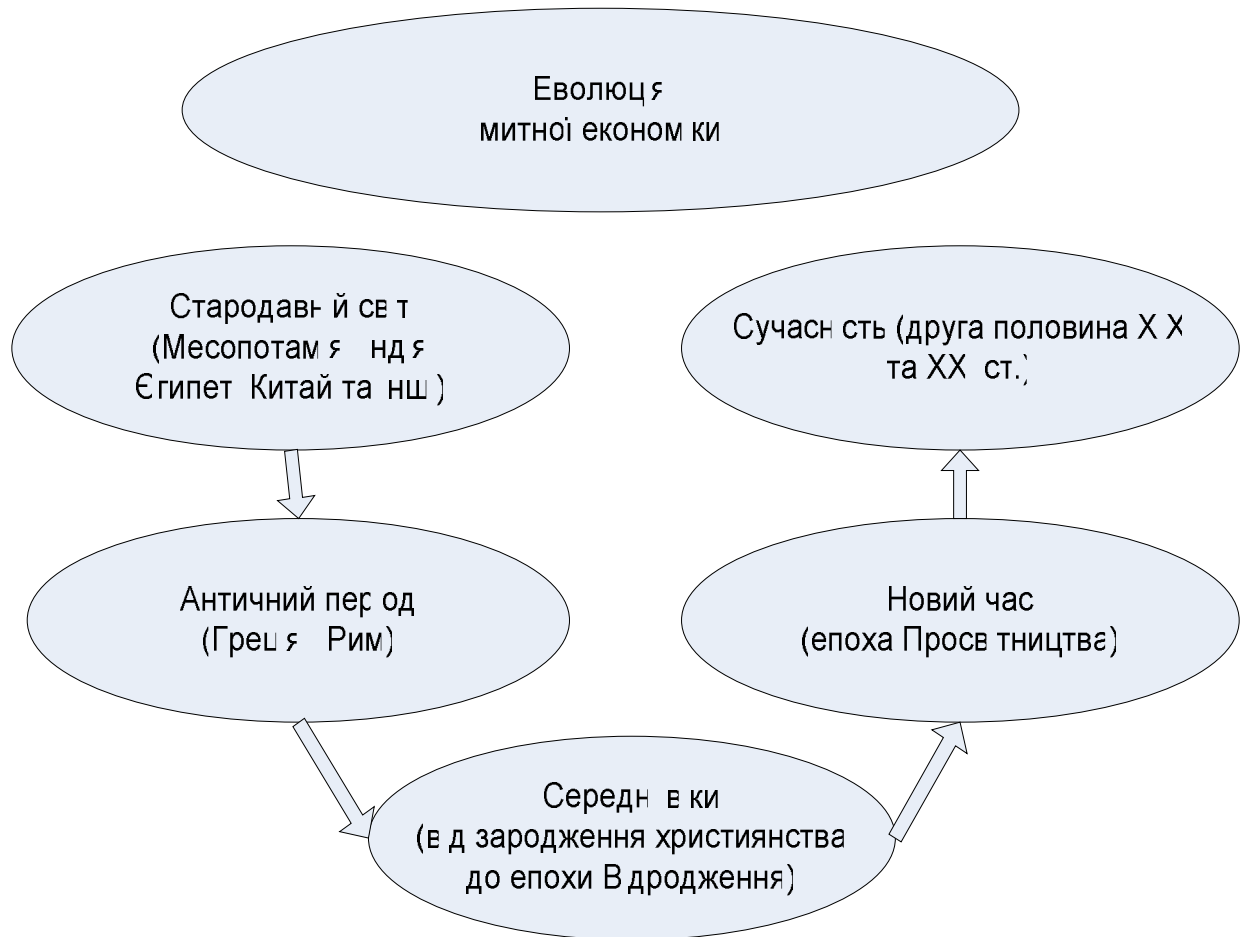

Рис.1.1. Еволюція митного регулювання зовнішньої торгівлі [20, с. 14].

Митне регулювання стародавньої Індії відносять до правління династії Чандрагупта Маурія (317 – 180 рр. до н.е.). Його права рука Каутілія написав збірник законодавства «Арташастра», яке включало і чітку систему сплати мита: - на квіти, овочі, фрукти, свіжу рибу, свіже м'ясо – 1/3 від вартості товару; - на одяг і взуття – 1/10 – 1/15; - на шкіряні вироби, керамічні вироби, масло, цукор, дерево, ліки, страви, сіль – 1/85 – 1/90; - на дорогоцінне каміння податок встановлювався експертами окремо в кожному випадку [86]. Митні податки надходили у казну держави [1].

Митне регулювання стародавнього Китаю передбачало низькі ставки оподаткування. Мито не перевищувало 2% ставки податку. Доходи від мита йшли на утримання митної варти.

В Стародавній Греції сплата податків була добровільною і податки стягувались через встановлену податкову систему. Такі заходи давали змогу уникнути воєнних конфліктів, або при необґрунтованому збільшенні мита й забороні пропуску товарів слугували приводом для війни. Основними податками були імпордне і експортне мито, які встановлювались на рівні 5%. Але залежно від часу та місця ставка могла змінюватись. Найнижче мито становило 2%. Але під час війни між Спартою та Афінами мито збільшили до 10–20%. Були введені окремі ставки, наприклад, на експорт кераміки – 3,3% [84].

У Греції існувала чітка система справляння мита, згідно якої податки надходили у фінансовий фонд держави і використовувалися на військові потреби. За часів Олександра Македонського (336 – 323 до н.е.) митні податки надходили в казну імперії, а основними видами продукції, на які встановлювались високі ставки мита були мед, оливкова олія і вино (від 25% до 50%).

В стародавньому Римі (199 р. до н.е.) існували дві категорії податків – *tributa* (прямий податок, який сплачувався за користування або власність на землю) [84] та *vectigali* (непрямі податки, які сплачувались римлянами правителю за імпорт та експорт будь-яких товарів) [85, С. 1184-1185].

Але прославилась й залишила яскравий слід в історії та термінології митної справи митна система Андалузії. Відомо, що в III ст. до н.е. в місті Тарифі в теперішній Андалузії, на півдні Іспанії, що знаходилася на той час під владою Карфагену, була вперше складена спеціальна таблиця. До неї заносилися назва товару, одиниця його виміру та вказувалася величина мита (збору) за його провезення через Гібралтарську протоку. Сама таблиця, що

систематизувала порядок стягнення та величину мита, на честь міста потім була названа тарифом і започаткувала тарифне регулювання.

Всі зазначені різновиди мита мали одну назву *portorium* (в перекладі з лат. податок) [86, с. 994-995]. В 44 р. до н.е. при Юлії Цезарі мито на предмети розкоші становило 2–5% в імперії до 25% на східних кордонах. На вино було встановлено специфічне мито у розмірі 10 динарів за ємність в 19 л.

Гносеологічно тариф та митна справа є одним із напрямів здійснення фіскальної функції держави та засобом наповнення державної казни. Тому при провезенні товару чи пересуванні через митну територію тарифи стали стягуватися окремими князівствами, що з часом стало перешкоджанням пересування товарів. Тому й виникла потреба законодавчого врегулювання цих відносин на рівні країн. Але як вагоме джерело поповнення казни митна справа швидко розповсюдилася в Європі, а потім й на інших континентах. З цього часу й існують дві протилежні тенденції. Держава намагається стягнути мито, а особи, які переміщують товари, уникнути його сплати чи знайти способи його зменшити. Отже з появою митної справи з'явилась й контрабанда. Крім цього, через створення перешкод фінансового чи організаційного характеру захищався національний товаровиробник. У тому разі коли усередині країни було достатньо якого-небудь товару, то ставки мита підвищувались і навпроти, якщо відчувався брак, то вони знижувались. З тих пір й беруть початок політика протекціонізму щодо свого товаровиробника чи фритредерства (політика відкритих дверей).

В 137 р. було запроваджено податкове законодавство, однією із частин якого складав «Пальмірський тариф». Це була камінна стела, на якій були висічені митні тарифи на товари, які ввозились до Пальміри [27]. Оподаткуванню підлягали всі продукти харчування. Ставки мита встановлювались у специфічному розмірі. Митний тариф міста Коптус встановлював обов'язкову сплату за переміщення громадян і носив більш

візовий характер. У 202 р. був введений Митний тариф міста Зарай, де мито стягувалось з рабів і живих тварин у розмірі 0,5 – 1,5 динарів за голову, міру ваги або об'єму. Митні податки надходили в казну міст та імперії.

У середні віки механізм митно-тарифного регулювання набуває нового прогресивного розвитку. Міжнародна торгівля набирає особливого значення при римському імператорі Костянтині. Візантія отримала у спадщину римський податок *portorium*. І тому подальший розвиток був пов'язаний з його еволюцією. Візантія застосовувала три види мита: октава (становила 12,5% ставку митного податку і поєднувала мито з податком на продаж); декада (10% митний податок, який збирали для потреб імперської казни); комеркціон (стягувалось як мито на кордонах і як податок з обороту і становило 10%). Перша преференційна ставка – 0%, зафіксована в першій угоді Київської Русі з Візантією (907 – 911 рр.) [34].

Стародавня Європа визначалася тим, що митні податки стягувались з будь-кого і будь-де та становили 50 – 60% вартості товарів. Митний тариф провінції Шампань (Франція) було введено в 1289 р. і він включав ввізне, вивізне мито та податок з продажу та купівлі [78]. Застосовувались специфічні ставки. Найпростіша адвалерна ставка (5%) була застосована в Англії у 1303 р.

Завдяки тарифним реформам міністра фінансів Франції Ж.-Б. Кольбера (1619 – 1683 рр.) було встановлено просту і уніфіковану систему імпорتنих і експортних мит. Саме Кольберт вперше запропонував концепцію протекціонізму в системі митного тарифу. Ставки імпортного мита у 1667 р. були занадто високими – від 50% до 120% [42].

Розвиток митно-тарифної політики Росії мав циклічний характер. До перших документів середньовікової Русі, які регламентують діяльність митниці, відносять Митний устав 1571 р. Івана Грозного, Соборне уложення царя Олексія Михайловича 1649 р., Торговий устав 1653 р. та Новоторговий устав 1667 року [36]. Зміна царюючих осіб відбивалася на регулювання

зовнішньої торгівлі – від жорстокого протекціонізму до політики фритредерства, і навпаки.

1.2. Тенденції та протиріччя становлення митної справи в Україні

Історія розвитку митної системи в Україні починається з IV – V ст. до н.е., коли у містах Причорномор'я почалося стягнення податків за просування через чужу територію. Традиційними товарами були зерно, хутра, мед та ін.

При Ярославі Мудрому на території нашої країни з'явилися вітчизняні гроші і формувалося перше митне законодавство. З розвитком Київської Русі, де основними джерелами фінансування були сплата данини, плата за судочинство, штрафи та мито, митно-тарифні відносини набрали характеру системності. Тому більшість дослідників митних відносин схиляються до того, що зародки митної системи в Україні з'явились саме в даний період.

Митниця, або митні двори, в Київській Русі були одним із органів публічної влади держави. Вже тоді існували такі поняття як сухе мито, за переміщення товарів суходолом і мокре мито, за переміщення товарів водними шляхами. В ті ж часи з'явилися такі слова як «мито» і «митник», які у слов'янських мовах означали – «збирач податків», а слово «митниця» – «місце збору податків». Вважалося, що мито – це не тільки збір з торгівлі та з товарів, а й плата за покровительство, що надалось купцям як гарантія дотримання порядку в торгівлі.

З появою татаро-монгольських племен на Русі з'явилося слово «тамга», яке у середньоазійських народів-кочевників означало тавро. Воно ставилося на предметах або худобі, як знак власності. Видача ханських ярликів з печаткою-тамгою, що підтверджували привілеї феодалів та духовенства, супроводжувалося збором. Такий збір на Русі називали тамгою, а згодом

тамгою називали і мито, що справлялося на ринках та ярмарках. Звідси виникло сучасне російське слово таможня – митниця.

За українсько-литовської доби і польського періоду власної державності Україна не мала, і на її території відповідно до підпорядкування діяло митне законодавство Литви чи Польщі. В ці часи найважливіше значення набувала система безпеки доставляння вантажів, особливо тих, що прийшли транзитом. Мито не перевищувало 3% від вартості товарів і справлялось від 1 до 3% залежно від місця справляння, «дороговизна» якого визначалася його безпечністю, а також безпечністю визначеного маршруту [20, с. 31].

Митна справа Речі Посполитої, правові норми якої поширювалися на території України, становили досить складну та заплутану систему положень і стандартів організації. Стягнення мита на шляхах і переправах було прерогативою місцевих воєвод, старост і власників великих маєтків, котрі при стягнення митних платежів керувалися, головним чином, рішенням Люблінського сейму 1569 року, Литовськими статутами 1566 року («Волинський») та 1588 року («Новий»). Так, рішенням Люблінського сейму встановлювалося незмінне правило: «... на відвічні часи слід не брати не яких мит з духовних і світських людей шляхетського звання та їх підданих, з будь-яких речей їх власної роботи і кормління, але з тим, проте, щоб вони цим шляхом не сприяли уникненню від купецьких мит, що повело б до зменшення і затаювання давніх наших мит і мит інших чинів у Польщі й Литві» [87].

Неабиякого поширення в XVI столітті на території Речі Посполитої набула контрабанда – приховування товарів від обкладання митом шляхом таємного мита перевезення через кордон.

Отже, в середині XIV – середині XVII ст. українські землі входили до складу різних держав, а тому єдиної митної системи в цей час не існувало.

Цей період характеризується розмаїттям мит, які часто досить важко відмежовувались від податків.

Були свої митні порядки і в Запорізькій Січі, яка відіграла величезну роль у становленні України як держави.

За часів Козацької держави з метою створення сприятливих умов для торгівлі видавалися спеціальні універсали про охорону особи, товарів, майна купців. При цьому українським купцям надавалися окремі привілеї при продажу товару, зокрема звільнення від торгового мита. Іноземні ж купці повинні були сплачувати ввізне мито, а також провізне мито за транзит та право складування товарів. Але з метою стимулювання торгівлі іноземним купцям дозволялося після сплати 2% ввізного мита вільно продавати свої товари на території України. Вивізне мито становило 2% від вартості товару. Така ставка мита була однією з найменших у Європі, що стимулювало товаропотік через територію України.

Впорядковуючи митну справу, Б. Хмельницький універсалом від 28 квітня 1654 року доручив організувати митну службу на кордонах України (турецькому і московському). Цей Універсал став першим митним тарифом Гетьманської України. За товар, який вивозиться, гетьманська адміністрація стягувала митний податок у формі ефекти (лат. *Evectus* – який вивозиться), а за товар, який ввозився, стягувався митний податок у формі індікти (лат. *Inductus* – запроваджений). Розмір мита в обох випадках був однаковий – 2% від ціни товару [25, с. 284]. Державний скарб (так тоді називалась фінансово-банківська і митна служба України) збирав на кордоні ввізне і вивізне мито з купців. Митні збори на границі щорічно приносили у державну скарбницю 100 тис. червінців [9, с. 14].

Митна політика козацької держави ґрунтувалася на уже сформованих попередньо митних постановках, однак періодично вводилися зміни враховуючи тогочасні потреби української торгівлі. Важливим було те, що

мито платили тільки чужоземні купці, за часів польської влади індікту та ефекту сплачували також і місцеві купці.

Розуміючи, що зовнішня торгівля є важливим джерелом доходів, уряд Російської імперії приймає у 1653 році Торговий статут. Відповідно до нього всі види мита з продавців товарів були трансформовані в єдине карбованцеве мито в розмірі 5% з обороту товарів, для солі – 10% від ціни. На рибу і хутровину були встановлені особливі мита. Іноземні купці були зобов'язані платити мито в розмірі 6% з ціни товару на внутрішніх митницях і 2% колишніх мит на прикордонних митницях при вивозі товарів.

Після введення в 1667 році Новоторгового статуту мита стали стягуватися монетами, золотом і «єфимками».

Оскільки в економічній теорії домінували ідеї меркантилізму, то кожна із країн базувала свою економічну систему на жорсткій політиці стосовно імпорту товарів. Тому перше десятиліття XVIII століття ознаменувалось посиленням протекціоністських тенденцій у митній політиці Російської імперії, які були спрямовані перш за все на підтримання щойно зароджених мануфактур.

В 1724 році було прийнято за наказом Катерини I «Покровительський митний тариф», згідно з яким товари, що ввозились іноземними купцями, обкладались митом, у свою чергу, національні товари ввозились без перешкод. Мито на закордонні товари сплачувалось тільки золотом та сріблом. Таким чином, високі ставки мита були запроваджені стосовно українських товарів:

- на льняну пряжу і необроблену шкіру – 37%;
- на горілку та тютюн – 30% [38, с. 68].

Митний тариф 1731 року повністю скасував «Покровительський митний тариф», тобто для товарів власного виробництва вводилось мито в розмірі 20% від вартості товару. Решта імпорту оплачувалась в 10% від

вартості. Відпускне (вивізне) мито було скасоване майже за всіма статтями тарифу [64, с. 13].

З 1754 року портові та прикордонні митниці на території України почали збирати мита на загальній основі. Встановлення 13-копійкового мита на кордоні між Росією та Україною зачіпало інтереси купців та мануфактурників, наприклад власників суконних мануфактур, які отримували з України вовну. Між Україною і Росією виник бар'єр. Так, при ввезенні українських товарів з карбованця почали брати 13 коп. замість колишнього мита у 2,5 коп.; при вивезенні російських товарів на Україну стягували внутрішнє мито в розмірі 13 коп. з карбованця замість 5%-го мита [25, с. 299]. 20 грудня 1753 року було видано указ імператриці Єлизавети про ліквідацію в Російській державі всіх внутрішніх митниць і стягнення ними мита і зборів (всього 16 видів), тобто було зруйновано митну систему в Україні. Єдине мито було впроваджено в Україні 18 січня 1754 року.

Відповідно до нового тарифу 1757 року розмір митного оподаткування при ввезенні фабрично-заводських виробів установлювався залежно від наявності національного виробництва. При цьому митна ставка підвищувалась одночасно з підвищенням ступеня обробки сировини. Водночас, митний тариф 1757 року виявився непрактичним. Мита стягувались російськими «ходячими грошима» і металевою валютою, та численна деталізація статей, відповідно до яких проводилось митне оформлення однорідних товарів, ускладнювало застосування тарифу.

Але, реформа 1753 – 1757 років принесла державній скарбниці значний прибуток. Так, якщо при імператриці Єлизаветі митні платежі становили понад 900 тис. карбованців, то на початку царювання Катерини II прикордонні митниці дали скарбниці понад 2 млн. карбованців [15, с. 83]. Слід зауважити, що крім фіскальної функції реформи, які відбувались у сфері митно-тарифних відносин у Російській імперії, реалізовували й політичні цілі. Розуміючи, що підґрунтям автономії України є можливість самостійного

збирання коштів у державну скарбницю та незалежне їх використання, російський уряд почав проводити політику економічної експансії стосовно України.

Митний тариф 12 березня 1822 року мав яскраво виражений заборонений характер: був заборонений вивіз 21 найменування товару та ввіз 301 найменування. Тариф ґрунтувався на таких положеннях:

- 1) низьке мито на товари, необхідні для країни, виробництво яких неможливе в країні;
- 2) звільнення від мита іноземних товарів та продуктів, які не виробляються в країні, але в яких є потреба;
- 3) заборона ввозу товарів, що можуть конкурувати з товарами на внутрішньому ринку країни [64, с. 22].

Митний тариф 1822 року частково припинив ввіз імпортованих товарів у Росію, забезпечив активний торговий баланс. Почала розвиватися внутрішня бавовняна промисловість. Але заборонний тариф на імпортовані товари зменшив попит на російську сировину, підвищив ціни на товари, сприяв росту контрабанди.

11 січня 1918 р. IV Універсалом Центральної Ради було проголошено Українську Народну Республіку. Після укладення Брестського миру було створено раду з організації митної служби. Митні збори були високими, особливо на тютюнові та алкогольні вироби.

Таким чином, митна політика першої половини XIX ст. в основному мала протекціоністський характер, що дозволяло верхівці російської буржуазії отримувати високі прибутки, але мала також свої недоліки: високі тарифи на імпортовані товари відображалися на збільшенні ціни на товари, сприяли розвитку контрабанди, зменшували попит на товари. Тому Україні необхідно було формувати кардинально новий етап розвитку митно-тарифної системи, який би забезпечував митну автономію Української держави; сприяв вдосконаленню митного законодавства України для покращення

використання інструментів митної політики; створив простий і ліберальний імпортерний режим; призвів би до зменшення імпортерних тарифів, для скорочення нелегального імпорту, завдяки якому українські ринки стали б більш захищеними від дешевої низькоякісної продукції; та шукати методи боротьби з контрабандою і інші напрямки розвитку власної митної справи .

1.3. Модернізація митної системи України в умовах ринкової економіки

Головною подією, що сприяла створенню самостійної митної служби, стало прийняття 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України. Вона проголосила державний суверенітет України як "верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади республіки у межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах". Логічним продовженням Декларації став Закон "Про економічну самостійність Української РСР", прийнятий 2 серпня 1990 р. У ньому серед головних принципів економічної політики України було названо і створення національної митниці. Реалізуючи цю ідею, Верховна Рада України прийняла 25 червня 1991 р. Закон "Про митну справу в Україні", в якому проголосила, що Україна "...як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу".

З проголошенням 4-м Універсалом Центральної Ради України незалежною державою почався новий етап становлення митної системи в Україні. 4 листопада 1991 року Верховна Рада приймає Закон «Про державний кордон України». З прийняттям цього закону постала одна з основних задач – розробити власну митну політику. Пізніше правовою основою митно-тарифного регулювання став Митний кодекс України, прийнятий 12 грудня 1991 року та Закон України «Про Єдиний митний тариф», прийнятий 5 лютого 1992 року.

Науковці відокремлюють чотири етапи сучасного розвитку митно-тарифної політики України.

Перший етап (1991–1993 рр.), на цьому етапі головним був контроль за зовнішньоекономічною діяльністю, а не за переміщенням фізичних осіб. Була розвинена ліберальна імпортна політика. Єдиний митний тариф передбачав ставки від 0 до 10% на більшість товарних позицій. Лише незначна частина товарних позицій обкладалась за ставками 15 – 30%, а максимальний рівень оподаткування передбачався для алкогольних та тютюнових виробів – 50%. Для товарів з країн, які користувались режимом найбільшого сприяння, застосовувалися тарифи, які становили 2 – 5%. Середньоарифметична ставка ввізного мита складала 15%. При цьому товари, які імпортувались з країн, що розвиваються, митом не обкладались. Тарифна політика була несприятливою. У 1993 році середньозважена ставка імпортного мита була на порядок нижча, ніж у розвинутих країнах. Це практично зруйнувало українську легку та переробну промисловість, при тому, що технічна оснащеність багатьох фабрик була на рівні світових стандартів [31, с. 266].

Методи централізованого адміністрування та жорстокого контролю з боку держави у сфері ЗЕД суттєво звужували спектр товарів, що могли експортуватися суб'єктами підприємницької діяльності. В товарному експорті країни майже 70% припадало під дію окремого законодавства, що обмежувало вільний зовнішній товарообмін.

Другий етап (1994 – 1995 рр.). Основна мета цього етапу – фіскальна, тобто формування дохідної частини Державного бюджету за рахунок надходжень від оподаткування імпорту та експорту, а потім вже захист національного товаровиробника. Велика кількість пільг, які надаються законодавством окремим суб'єктам ЗЕД, створює нерівні умови конкуренції на внутрішньому ринку.

У 1994 році закладаються основи для проведення узгодженої митно-тарифної політики, а саме, створюється Митно-тарифна рада при Кабінеті

Міністрів України і приймається перша постанова щодо зміни ставок ввізного мита. Ставки ввізного мита були значно підвищені у фіскальних цілях на високоліквідну продукцію та підакцизні товари. Ставки на енергоносії та сировину були зменшені.

Що стосується експорту, то кількісні експортні обмеження щодо багатьох видів товарів, які існували на той час, було скасовано. Виняток становили товари, що підлягають добровільним експортним обмеженням у рамках міжнародних угод (текстиль, сталь), а також деякі стратегічні товари, внесені до списку «спеціального експортного режиму» (сталь, вугілля, нафтопродукти, електроенергія, коштовне каміння та метали). Були підвищені ставки імпортного мита на деякі споживчі товари, виготовлені в Україні. У тому числі:

на деякі види продуктів харчування з 10 – 20% до 60%, а на варені ковбаси до 100 %;

на алкогольні напої з 20 – 50% до 200% (на горілку до 350%);

на тютюнові вироби з 4 % до 200% [50].

У лютому 1995 року підвищилися митні ставки на деякі сільськогосподарські товари і машини для агропромислового комплексу, а також цемент, одяг, деякі хімічні товари, будматеріали, дорожньо-будівельні машини, автомобілі і меблі, в середньому від 20% до 30% як пільгові, і до 40% – повні [21, с. 116].

Середньозважена величина мита становила 11,9%, а для країн, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю – 6,3% (Російська Федерація та Республіка Білорусь).

Третій етап (1997 – 1998 рр.) можна характеризувати як явно протекціоністський. Основна мета якого – це захист національного товаровиробника від іноземної конкуренції. Характеризується політикою протекціонізму в митно-тарифному регулюванні в поєднанні з заходами щодо зміни системи митно-тарифного регулювання у зв'язку із переговорним

процесом щодо вступу України до СОТ. Відбулось скасування національної системи преференцій. Фіскальні надходження від мита здійснювались переважно за рахунок підвищення ставок на імпорту високоліквідної продукції, пов'язаних із визначенням митної вартості, тарифної позиції та країни походження товару.

Для постачання сировини для виробничих потреб підприємств запроваджуються мінімальні ставки ввізного мита. На експорт деяких видів продукції вводиться вивізне (експортне) мито, яке має переважно заборонний характер. Починає активно застосовуватись режим вільної торгівлі з країнами СНД та Балтії. Середній рівень імпортного мита в Україні знизився до 6%. Знижується митне накладення за рахунок зниження повних ставок (на м'ясо з 50% до 30%, на вершкову олію – з 80% до 30%, на сири – з 40% до 30% тощо). Одночасно встановлюються мінімальна митна вартість на такі товари, як автомобілі, кава, чорна та червона ікра, шоколад, відео- та аудіокасети, газові лічильники тощо.

Основним документом, прийнятим за цей період, стала Концепція трансформації митного тарифу України на 1996 – 2005 рр. відповідно до системи ГАТТ/СОТ, яка у квітні 1996 р. затверджена Указом Президента України, яка визначала засади державної політики у сфері митно-тарифного регулювання.

Концепція важлива тому, що вона є офіційною офертою України для вступу до СОТ, оскільки нею передбачена реалізація завдань трансформації митного тарифу згідно з вимогами цієї організації. Кінцевою метою трансформації митного тарифу України є досягнення рівня середньозваженої ставки ввізного мита не більше як 14%. Таким чином, проведена в рамках Концепції робота дозволила конкретизувати митний тариф, тобто встановити ставки на товари, визначені за дев'ятьма знаками Товарної номенклатури ЗЕД, і відповідно спрямувати зусилля на захист ринків конкретних товарів.

Ще одним важливим документом став у 1998 році Антидемпінговий кодекс, який чітко визначив принцип проведення антидемпінгового розслідування і проведення антидемпінгових заходів.

Окремо слід зазначити, що починаючи з 1996 року робота із вдосконаленням митно-тарифного регулювання, зокрема щодо зміни ставок ввізного мита проводилась як за окремими товарами, так і за галузями в цілому. Позитивним прикладом можна вважати регулювання імпорту сільськогосподарської продукції. Зважаючи на значний потенціал сільського господарства України, у 1997 р. прийнято Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», яким були суттєво підвищені ставки мита.

Показовим є те, що обсяг імпорту сільськогосподарських та продовольчих товарів, що належать до груп 1–24 за кодами ТН ЗЕД, у 2001 році становив лише 6,7% загального обсягу імпорту [31, с. 270].

Четвертий етап (1999 – 2001 рр.) характеризується вдосконаленням системи митно-тарифного регулювання відповідно до вимог міжнародного законодавства. Скорочення кількості прийнятих рішень щодо зміни ставок ввізного мита. У 1999 році такі зміни за рішенням Митно-тарифної ради приймаються один раз на півроку. Надмірно високі ставки мита не можуть довго слугувати ефективним важелем регулювання зовнішньої торгівлі. Вони поступово зменшують обсяги надходжень до державного бюджету від сплати ввізного мита за рахунок перетику певних обсягів «білого» імпорту в тінь. Як свідчить досвід, найбільш прийнятною є ставка ввізного мита в межах 10 – 15%. У ситуації, коли імпортер сплачує при ввезенні товарів також ПДВ у розмірі 20%, загальний рівень платежів становить 30–35%, тобто ставка митного тарифу залишається суттєвим податковим бар'єром на шляху імпортних товарів легкої промисловості на внутрішній ринок.

В результаті тривалого переговорного процесу у грудні 2000 р. була підписана Угода про торгівлю текстильною продукцією між Україною та

Європейським Співтовариством на 2001 – 2004 рр. без кількісних обмежень. За рік дії Угоди вдалося збільшити обсяг експорту українських текстильних виробів до країн ЄС на 160 млн. дол. США, що позитивно позначилося на роботі легкої промисловості України.

В рамках реалізації поставлених Президентом України завдань щодо підтримки вітчизняного виробника та забезпечення його необхідною сировиною у 1996–1999 рр. було запроваджене вивізне мито на живу худобу, шкіряну сировину та насіння соняшнику. Цей захід мав значний економічний ефект. Запровадження експортного мита на живу худобу зумовило скорочення обсягів її експорту в 6,8 рази, на насіння соняшнику – в 2 рази. Це сприяло, відновленню виробництва у тваринницькій та переробній галузях. Зокрема, тільки за рік існування експортного мита на насіння соняшнику виробництво олії збільшилося в 1,7 рази, маргарину та майонезу – в 1,5 рази [21, с. 116].

Головна подія цього періоду – підготовка нового Єдиного митного тарифу України на базі Української класифікації товарів ЗЕД. Проектом передбачається створення законодавчої бази для приєднання до Конвенції ГС, оптимізація тарифної номенклатури за рахунок появи національної деталізації на рівні 9 та 10 знаків опису та кодування товарів, досягнення передбачуваності у прийнятті рішень щодо зміни ставок ввізного мита, проведення прозорої митно-тарифної політики. Новим Митним тарифом України (Закон України «Про Митний тариф» від 5 квітня 2001 р.) впроваджується цілісна система оподаткування товарів ввізним митом та створюються умови для приєднання України до СОТ та Конвенції з Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

Цим Митним тарифом України було зменшено розмір максимальних ставок ввізного мита до рівня 25 відсотків. Також було зменшено ставки ввізного мита до рівня 0–17 відсотків на широкий асортимент товарів та продукції легкої промисловості, що класифікуються в 50–63 групах ТН ЗЕД

[50]. На сьогоднішній день середньоарифметична ставка ввізного мита на зазначену групу товарів (близько 1300 товарних під субпозицій) за попередніми розрахунками Держмитслужби складає близько 6,9 %.

Крім того, були внесені зміни до ставок ввізного мита на продукцію хімічної промисловості, окремі види сільськогосподарської техніки і запасні частини до неї, товари широкого вжитку, що не виробляються або виробляються у недостатній кількості в Україні. Також у 2000 році Верховна Рада України переглянула деякі ставки ввізного мита на товари 1–24 груп ТН ЗЕД та підакцизні товари.

Слід додати ще один етап з 2002 по 2013 роки. Основна подія цього етапу – це вступ України до СОТ. Згідно з вимогами цієї організації ставки митного тарифу на всі види продукції були знижені і переведені в адвалерний еквівалент. Характеризується цей етап початком дії лібералізованого режиму. Протягом останніх років був прийнятий ряд змін до закону «Про Митний тариф України», остання редакція цього закону від 01.01.2013 року щодо приведення ставок ввізного мита відповідно до критеріїв СОТ. Після вступу України до СОТ середньоарифметична ставка ввізного мита по всьому Митному тарифу зменшилась з 5,09 до 4,96 %. . Негативне явище цього періоду – це світова фінансова криза, яка внесла свої корективи і до системи митно-тарифного регулювання. Для того, щоб захистити внутрішні ринки, влада прийняла закон про встановлення 13% ставки мита на товари критичного імпорту. Згодом цей закон відмінили, але залишили ставки на холодильники та автомобілі.

Таким чином, еволюція митно-тарифного регулювання засвідчує, що на окремих періодах розвитку міжнародних економічних відносин відбувається домінування того чи іншого суб'єкта. При цьому активність однієї сторони залежить від поведінки іншої.

Отже, зі зміною типів і форм державності змінювалась митна політика, що відбивалось на ролі митних органів у системі регулювання державою

економічних процесів. Більше того, саме митна політика і надалі буде відігравати значну роль у стабілізації фінансового стану України.

Висновки до розділу 1

Митна система є однією із складових напрямків державної політики та частиною економічної системи країни. Еволюція митної системи як чинника розвитку держави залежить від взаємодії як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів у відповідності до еволюції економіки в цілому. Зі зміною типів і форм державності змінювалась і митна політика, що відповідно відбивалось на ролі митних органів у системі регулювання державою економічних процесів.

Вивчення історичних етапів розвитку митно-тарифних відносин дозволяє констатувати, що в стародавньому світі мито розглядали у вигляді примітивних податків, які не мали механізму розрахунку. Що стосується становлення митної справи України, то за Київської Русі з'явився термін «мито» і зародки митно-тарифної системи. Митна політика першої половини ХІХ ст. в основному відображала протекціоністські тенденції: високі тарифи на імпорتنі товари підвищували ціну на товари, сприяли росту контрабанди, зменшували попит на товари, що сприяло тому, що Україні був потрібен новий етап розвитку митно-тарифної системи. Узагальнення чотирьох етапів, які характеризуються: 1) ліберальною імпортною політикою; 2) фіскальною політикою; 3) протекціоністським режимом; 4) етап вдосконалення законодавства відповідно до вимог міжнародних організацій, призвело до визначення останнього п'ятого етапу, який ґрунтується на лібералізації торговельної політики відповідно до вимог СОТ та значними змінами у законодавстві із метою його адаптації до вимог європейської спільноти. Негативним явищем цього періоду стала світова фінансова криза, яка внесла свої корективи і до системи митно-тарифного регулювання

Тобто із розвитком економічних відносин змінювався характер митна політика, яка і в сучасних умовах відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки, оскільки відбиває і внутрішні і зовнішні аспекти діяльності держави.

Розділ 2. Практика регуляторного впливу митної політики на розвиток економіки України

2.1. Сучасний інструментарій митної справи держави

Однією із складових державної політики є митна політика функціональним призначенням якої є захист національних інтересів із одночасною інтеграцією у світове господарство, що сприяє поживленню і підйому економіки. Згідно зі ст. 5 Митного кодексу України форма та компетенція митної політики видозмінюється, перетворюючись на державну політику у сфері державної митної справи - це система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів і механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів та безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки та її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету, які реалізуються через:

- 1) механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) участь у митних союзах, зонах вільної торгівлі та міжнародних договорах (конвенціях) з митних питань;
- 3) встановлення порядку переміщення товарів через митний кордон України та здійснення їх митного контролю;
- 4) законодавство України з питань державної митної справи. [48].

Сьогодні день виділяють 6 базових функцій митної політики:

- фіскальну;
- економіко-регуляторну;
- захисну;
- контрольню-організаційну;

- інформаційно-статистичну;
- міжнародно-політичну.

Фіскальна функція митної політики була першопочатковою при зародженні мита і у сучасному розумінні її суть полягає у формування дохідної частини державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів під час переміщення через митний кордон. Проте, слід виокремити такі митні платежі, як збір за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних складах, митне супроводження тощо, які вважаються платою за послуги митниці і не виконують фіскальної ролі. Також до цієї функції необхідно віднести здійснення валютного, грошово-вексельного та умовно-гарантійного контролю та контролю за визначенням митної вартості товарів, аналіз та визначення шляхів ліквідації надтарифних та псевдотарифних механізмів митно-тарифного регулювання [73].

Економіко-регуляторна функція передбачає вплив з боку держави та її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та неекономічного (адміністративного) характеру для регулювання останніх з метою забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників, створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики у сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави. Подібне регулювання здійснюється за допомогою встановлення ставок мита і митних зборів, ліцензування, квотування, сертифікації та встановлення інших нетарифних обмежень. Важливі складові цієї функції – розвиток інвестиційного клімату, сприяння інноваційному характеру імпорту, забезпечення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів ЗЕД науково-статистичним та експертно-дослідним супроводом, урахування інтересів регіонального та галузевого розвитку зовнішньої торгівлі, впровадження заохочувальних і стимулюючих заходів у системі регулювання ЗЕД, розвиток конкурентного

та антимонопольного середовища, забезпечення антидемпінгового й антисубсидійного розслідування, запровадження механізмів попередньо-визначального та постінспекційного контролю, ефективного використання заходів класифікаційного та верифікаційного контролю. Кабінет Міністрів України щорічно оприлюднює інформацію про здійснення державної регуляторної політики органами виконавчої влади [73].

Захисна функція спрямована на захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз і включає забезпечення національної безпеки держави, підтримання міжнародної безпеки, громадського порядку, моральності, захист внутрішнього ринку, захист інтересів споживачів, створення умов для підтримання законності щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, ефективну боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, захист прав інтелектуальної власності, сприяння антимонопольній політиці, сприяння забезпеченню екологічної безпеки, здійснення заходів антикорупційного характеру, забезпечення судово-експертної діяльності, апеляційної роботи, збереження історико-культурного надбання, сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, злочинністю тощо.

Сутність контрольної-організаційної функції полягає у формуванні умов та дотримання чинного законодавства при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон. На практиці ця функція здійснюється шляхом проведення митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів [73].

Інформаційно-статистична функція – відносно нова, яка активізувалася в період науково-технічного розвитку інформаційних технологій, що значно спростило здійснення митних процедур і процедур логістики. Яскравим прикладом актуальності та доцільності даного напрямку роботи митниці стала розробка проекту «Електронна митниця» (e-Customs), що стартував у 2005 році. За чотири роки (з 2005 до 2009) у Службі було створено

технологічне підґрунтя для її функціонування: удосконалені відомча електронна пошта та телекомунікаційна мережа, введені в дію відповідні сервери та розроблена комплексна система захисту інформації [73].

Законодавчою підставою для здійснення подальших кроків у цьому напрямі стало розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 року «Про схвалення концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця».

Наступні етапи, 2009–2013 роки, передбачають: удосконалення механізму електронного декларування; забезпечення взаємодії відомчої телекомунікаційної мережі з аналогічними мережами органів державної влади; адміністрування процесів, пов'язаних із впровадженням електронного підпису; забезпечення сумісності системи контролю за переміщенням вантажів з новою комп'ютеризованою транзитною системою ЄС; завершення створення системи аналізу ризиків; впровадження електронного документообігу у всій системі управління митним органами.

Основними стратегічними цілями впровадження e-Customs є: збір та захист надходжень до бюджету, захист економіки, захист суспільства, збір торгівельної інформації, надання високоякісних консультацій, зміцнення кордонів. Таких цілей можливо досягти шляхом удосконалення митного законодавства, політики та процедур, а також прийняття управлінських рішень, які враховують існуючі ризики, спираються на результати дослідження та аналізу цільової інформації і включають фактор підготовки компетентного персоналу.

Міжнародно-політична функція стала особливо актуальною у період поглиблення інтеграційних процесів спрямованих на розвиток міжнародного співробітництва у митній сфері [73].

Митна політика характеризує як сферу зовнішніх відносин держави (зовнішньоекономічна діяльність, міжнародне співробітництво у митній галузі і інше), так і сферу внутрішньої політики держави (організація

діяльності митних органів, їхній правовий статут та функціональні обов'язки) тому цей факт потребує особливої уваги з боку держави. Митна політика має мати комплексний характер для врахування інтересів держави та інших суб'єктів митних відносин на законодавчо закріпленій основі із врахуванням зростання темпів інтеграції до світової торгівлі. Для виконання цього завдання у митному законодавстві сформувався певний механізм, що включає комплекс заходів та управлінських рішень.

Механізм реалізації митної політики включає в себе тарифні (митний контроль, митне оформлення) та нетарифні інструменти (ліцензування, митні обмеження). Виконання цих завдань покладено на Державну митну службу України та її структурні підрозділи. Кожен з органів митної системи України в рамках визначених законодавством повноважень приймає рішення, які мають розпорядчий характер та є обов'язковими до виконання. Ефективність здійснення митної політики залежить від чіткого виконання дій органами митної служби усіх рівнів. Саме це є передумовою успішного виконання ними усіх функцій..

До однієї з ключових категорій митної політики слід віднести її напрямки. Відносно до митної політики під напрямками слід розуміти головні, концептуальні ідеї, вихідні положення, на засаді яких відбувається розробка всієї митної політики. Іншими словами напрямки вказують на необхідні шляхи розвитку відповідної сфери. Багатовікова історія митної справи в Україні свідчить про те, що з роками відбувається процес еволюції напрямків митної політики. Цей процес обумовлений потребами суспільства, які здатні змінювати свою актуальність та поступово трансформуватись [83].

Якщо раніше головним напрямком митної політики було забезпечення збору мита та поповнення державної казни, то вже зараз митна політика ставить перед собою набагато значніші та важливіші для держави завдання. Вирішення цих завдань безумовно потребує комплексного підходу з боку органів державної влади України. Напрямки митної політики визначають

роль та завдання митних органів України як в межах держави, так і на світовій арені. Від правильного вибору напрямків митної політики залежить ефективність митної справи в цілому.

На сучасному етапі розвитку крім традиційних напрямків митної політики (своєчасне забезпечення збору мита в повному обсязі, захист митного кордону України, охорона національних інтересів) час зобов'язує додавати нові, перспективні напрямки, які мають велике значення для держави в умовах курсу інтеграції до світової торгівлі. Поява цих напрямків обумовлена не тільки потребами суспільства, а й зовнішньою політикою держави. У 2002 році влада країни наголосила курс економічного та соціального розвитку, який отримав назву «Європейський вибір». Цей курс має стратегічне значення та спрямований на значні зміни та реформи, які торкнуться усіх галузей суспільного життя. Метою цього курсу є підвищення рівня життя до європейських стандартів, входження в Європейське співтовариство, приведення національного законодавства до світових стандартів [83].

Сучасні напрямки митної політики враховують потреби суспільства та спираються на стратегічні прогнози розвитку митної справи. До напрямків сучасної митної політики України можна віднести [83]:

1. Розвиток Українського імпорту. Розглядаючи сутність даного напрямку слід зазначити, що мова йде про той імпорт, який є необхідним для розвитку економіки країни. Прикладом може бути імпорт в Україну технологічного обладнання, яке є необхідним для збільшення обсягів видобутку природного газу, або для подальшої модернізації заводів. У таких випадках держава створює сприятливі умови шляхом зниження розмірів мита. Головною умовою такого імпорту є збереження стабільності в діяльності національних товаровиробників. Товари, які потрапляють в Україну в режимі імпорту не повинні створювати конкуренцію вітчизняним товарам, яким надається перевага. Визначення переліку товарів, які є

необхідними для імпорту в Україну здійснюється в рамках стратегії розвитку, яка формується Кабінетом Міністрів України.

2. Посилення взаємодії митних органів з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Кінцевою метою цього напрямку є налагодження прямого зв'язку між Державною митною службою України та суб'єктами, які здійснюють зовнішньоекономічні операції. Цей напрямок реалізується шляхом укладання меморандумів та інших спільних документів, які дозволяють усунути зайві перешкоди та спростити процедуру митного оформлення. Зі свого боку держава, в особі митних органів вимагає від підприємців виходу з сектора тіньової економіки, що дозволить значно збільшити надходження до державного бюджету України та звільнити ринок від контрабандних товарів. Актуальність даного напрямку обумовлена зростанням сектору тіньової економіки, яка створює внутрішню загрозу для суспільства.

3. Активізація співпраці митних органів України з митними службами міжнародних країн. Співробітництво відбувається з метою отримання досвіду митного регулювання, створення сприятливих умов розкриття злочинів, пов'язаних з порушенням встановлених правил переміщення предметів, товарів, транспортних засобів та осіб через митний кордон України. Після активізації зростає відсоток розкриття подібних злочинів. У рамках даного напрямку відбувається впровадження на території України системи електронного декларування, яка значно спрощує процедуру митного контролю та оформлення.

4. Боротьба проти ввезення на територію України неякісних продуктів харчування та споживчих товарів. Даний напрямок є дуже актуальним для країни його реалізація потребує взаємодії митних органів з правоохоронними органами та органами державного контролю якості. Закріплення даного напрямку в положеннях митної політики України дозволяє значно зменшити

імпорт продуктів харчування та товарів, які не відповідають державним стандартам якості.

5. Розробка сучасних технологій та технічних засобів в діяльності митних органів України. Головним завданням даного напрямку є приведення рівня технічного забезпечення митних органів України до рівня країн світу. Новітні технології дозволять зробити роботу митних органів значно ефективнішою. При цьому увага приділяється питанню впровадження відповідного досвіду міжнародних країн.

6. Вдосконалення процедури митного контролю. Зростання товарообігу потребує кардинально нового підходу до процедури митного контролю. Перш за все потрібно введення технологічних змін. Відділи статистики митних органів фіксують зростання спроб здійснення контрабанди. Загальні збитки держави щорічно складають близько трьохсот мільйонів гривень. Не менш актуальним питанням сьогодення є захист прав інтелектуальної власності. Діяльність так званих «піратських» студій звукозапису, які бачать в Україні перспективний ринок збуту спричиняють значні збитки іноземним компаніям звукозапису, які втрачають мільйони від реалізації такої продукції. Ця проблема розглядається на найвищому рівні (Міністерство Закордонних Справ, Служба Безпеки України, Державна митна служба України). Світове співтовариство попереджає Україну та зобов'язує її вжити всіх необхідних заходів для подолання цієї проблеми [83].

Отже митна політика України на сучасному етапі розвитку відіграє велику роль в захисті національних інтересів держави та гарантуванні економічної безпеки України. В умовах курсу європейської інтеграції напрямки митної політики набувають особливого значення та зосереджуються на питаннях міжнародного співробітництва та впровадження в Україні світового досвіду митного регулювання.

2.2. Фіскально-регулюючий потенціал митної політики

Митна система є важливою складовою економіки держави і за допомогою використання різних інструментів здійснює вплив на економічні процеси в державі, захищає національного виробника, забезпечує потреби країни у критичному імпорті та здійснює безпосередньо впливає на зовнішньоекономічну діяльність і виконує фіскальну функцію. На відміну від податкової системи, що охоплює здебільшого внутрішній аспект господарювання, митна має справу з господарюючими суб'єктами, які знаходяться в різних державах, а отже підпорядковуються різним законодавствам.

Говорячи про фіскальний та регулюючий потенціал вітчизняної митної системи необхідно розпочати аналіз з оцінки саме її фіскальної ролі, оскільки від рівня виконання цього завдання державними митними органами залежить обсяг наповнення митними платежами дохідної частини бюджету. Зрозуміло, що виконання митною службою бюджетних завдань залежить не лише від ефективної роботи митних органів чи розміру бюджетних видатків, що спрямовуються на їх утримання, але, в першу чергу, від державної митної політики, її законодавчого забезпечення, загальноекономічної ситуації в державі. Іншими словами, результативність виконання митними органами бюджетних завдань залежить від ефективності побудови всієї митної системи, її збалансованості та адаптивності до циклічних коливань в економіці країни.

Податковим кодексом України [68, ст. 41] встановлено, що митні органи є суб'єктами державного контролю щодо мита, акцизного податку, податку на додану вартість, які згідно з податковим законодавством справляються у разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони або їх вивезення (пересилання) з них. Із чого випливає, що ввізне та вивізне мито,

нарахування якого передбачено на об'єкти експортно-імпортних операцій, за чинним податковим законодавством є одним із видів податків, тобто обов'язковим, безумовним платежем до бюджету відповідного рівня [68, ст. 6]. Разом із податком на додану вартість (далі – ПДВ) і акцизним податком, мито належить до загальнодержавних податків [68, ст. 9], отже, сплачується до Державного бюджету України.

За своєю природою мито є спеціальним податком. Стаття 271 Митного кодексу України гласить, що мито - це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та цим Кодексом, який нараховується та сплачується відповідно до цього Кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Більш точно відображає сутність мита позиція тих вчених, які розглядають мито як непрямий податок, що виконує як фіскальну, так і регулятивну функції. Тим більше, що зазначені функції мита не можна протиставляти одну іншій. Адже його пряма роль інструменту ціноутворення, з одного боку, обумовлює рівень збирання податків до державного бюджету, а з іншого – воно само є вартісною категорією, включається до ціни імпортованих чи експортованих товарів [49].

Однак, у порівнянні з іншими податками (ПДВ, акцизним податком), які стягуються з товарів і транспортних засобів, що імпортуються в Україну, мито є основним способом регулювання їх ціни, отже, й обсягу зовнішньої торгівлі. Адже перші сплачуються не лише імпортерами, а й національними товаровиробниками під час продажу власної продукції на внутрішньому ринку [23].

За ознакою непрямого характеру оподаткування (включення до ціни товару) мито близьке за природою до "внутрішніх" податків, які справляються з товарів, що ввозяться для постійного використання на митній території України, ПДВ і акцизного податку. Разом із тим, відмінності є у механізмі оподаткування товарів даними платежами, на відміну від ПДВ,

який нараховується за єдиною ставкою (розміром) на всі види товарів, які ввозяться в Україну, ставки мита, як і акцизного податку, диференціюються за групами товарів, визначеними за Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД), ПДВ не сплачується, а повертається при вивезенні товарів із митної території держави. Тоді як на товари, які вивозяться за межі митної території України, експортне мито може існувати.

Від акцизного податку мито відрізняє те, що перелік товарів, з яких останнє стягується (передусім мається на увазі ввізне як найбільш розповсюджене в сучасних державах мито), значно ширший: це переважна більшість товарів, що імпортуються в Україну, в тому числі високорентабельні.

Крім мита, податкове законодавство України покладає на митні органи адміністрування й інших податків на товари та транспортні засоби, які ввозяться на митну територію України, ПДВ і акцизного податку.

На рисунку 2.1 представлена динаміка надходжень, що перераховані Державною митною службою до Державного бюджету України по роках.

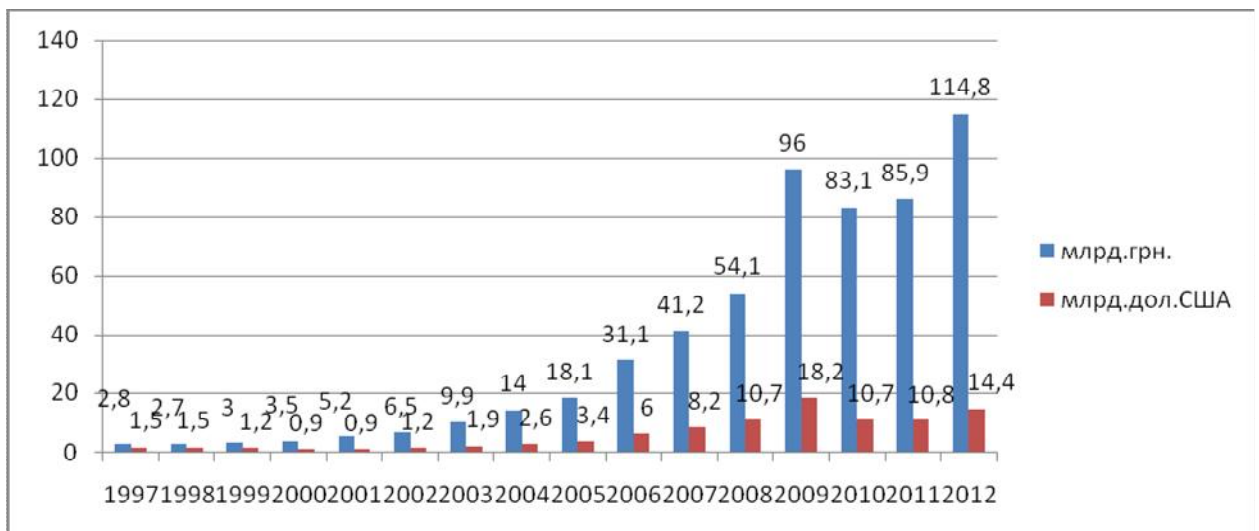

Рис.2.1. Динаміка надходжень митних платежів до бюджету за 1997 – 2012 роки [26].

Якщо проаналізувати частки окремих платежів у структурі митних надходжень до бюджету то отримаємо наступні дані занесені у таблицю 2.1.

Таблиця 2.1.

Динаміка надходжень від митних платежів у 2008-2012 рр.[23]

Показник	2008	2009	2010	2011	2012
Перераховано ДМСУ до державного бюджету України - усього, млн грн	54119.5	96047.2	83116.0	85911.6	114816.7
У тому числі: <i>Мито, млн грн</i>	<i>9880.5</i>	<i>12124.6</i>	<i>6707.9</i>	<i>8848.0</i>	<i>11771.9</i>
Питома вага мита у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	18.3	12.6	8.1	10.3	10.3
<i>Податок на додану вартість (ПДВ), млн грн.</i>	<i>41699.8</i>	<i>80978.7</i>	<i>73148.7</i>	<i>73 345.2</i>	<i>96014.1</i>
Питома вага ПДВ у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	77.1	84.3	88.0	85.4	83.6
<i>Акциз, млн грн</i>	<i>1332.1</i>	<i>2209.7</i>	<i>3023.9</i>	<i>3 470.3</i>	<i>6743.8</i>
Питома вага акцизного збору (податку) в загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	2.5	2.3	3.6	4.0	5.9
<i>Єдиний збір, млн грн</i>	<i>103.1</i>	<i>137.4</i>	<i>126.9</i>	<i>148.0</i>	<i>180.9</i>
Питома вага єдиного збору в загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2
<i>Митні збори, млн грн</i>	<i>1069.2</i>	<i>60.4</i>	<i>82.1</i>	<i>69.8</i>	<i>53.7</i>
Питома вага митних зборів у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	1.9	0.1	0.1	0.1	0.0
<i>Інші збори, млн грн</i>	<i>34.8</i>	<i>536.4</i>	<i>26.5</i>	<i>30.3</i>	<i>52.3</i>
Питома вага інших зборів у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0

Протягом усього аналізованого періоду найбільш фіскально ефективним залишається ПДВ. Питома вага ПДВ у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету станом на 1 січня 2013 р. становить 83.6 %. ПДВ – непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм розділу V ПК України (пп. 178, п. 1, ст. 14).

Н. Бодряга і Б. Кривоборець зазначають, що ПДВ як економічна категорія являє собою систему відносин щодо примусового відчуження до бюджету частини новоствореної вартості, яка виникає на всіх етапах виробництва та реалізації товарів, робіт і послуг. Крім того, автори також зазначають, що він є податком на споживання, стягується на кожній стадії виробництва, проте його тягар лягає на кінцевого платника – споживача [8, с. 190–191].

Відповідно до законодавства України ставка ПДВ його ставка є єдиною для всіх товарів, які ввозяться на митну територію (крім окремих груп товарів та операцій, оподаткування яких здійснюється за нульовою ставкою або таких, які взагалі не підлягають оподаткуванню [68, ст. 195–197; 11, ст. 8] та становить сьогодні 20 %, а з 1 січня 2014 р. згідно зі статтею 193 ПК України становитиме 17 % від бази оподаткування.

При імпорті та експорті в Україні окремих груп товарів, які згідно законодавства належать до категорії підакцизних, митні органи адмініструють також і акцизний податок. Законодавчо встановлено: в Україні акцизним податком є непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПК України як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [68, ст. 14]. До групи товарів, що обкладаються акцизним податком належать високоліквідні товари та товари виробників-монополістів. Відмітною ознакою акцизного податку є обмежений перелік товарів, що підлягають оподаткуванню та диференційовані ставки податку. Загалом цей перелік та ставки зазначеного податку визначаються ст. 215 ПК України, а митні органи виступають

суб'єктами контролю за правильністю його обчислення та своєчасністю та повнотою сплати до бюджету під час митного оформлення підакцизних товарів у разі їх ввезення на митну територію України (крім випадків імпорту вже маркованої продукції).

Питома вага акцизу в загальних обсягах перерахувань до Державного бюджету України станом на 1 січня 2013 р. становить 5.9 %.

Митні органи, крім податків, передбачених при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон, стягують також низку зборів (інших загальнообов'язкових платежів).

Згідно з нормативно-правовими актами митні органи України адмініструють такі збори (плати):

- €
диний збір, який справляється в пунктах пропуску через державний кордон України;
- П
лату за митне оформлення товарів і транспортних засобів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них;
- П
лату за зберігання товарів і транспортних засобів на своїх складах.

Митні органи України вправі також стягувати й плату за надання консультацій та текстів нормативно-правових актів з питань митної справи за переліком платних послуг. Разом із тим, дотепер тарифів на ці послуги не затверджено, отже, плата за їх надання не стягується.

За рівнем бюджетних доходів у структурі зборів, які адмініструють митні органи, чільне місце посідає єдиний збір у пунктах пропуску через державний кордон України (питома вага у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету станом на 1 січня 2013 р. складає 0.2 %). Цей збір

справляється з транспортних засобів вітчизняних та іноземних власників, які перетинають державний кордон України, за здійснення в пунктах пропуску митного (при транзиті вантажів і транспортних засобів), санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного та екологічного видів контролю вантажів і транспортних засобів, а також за проїзд транспортних засобів автомобільними дорогами України та за проїзд автомобільних транспортних засобів з перевищенням встановлених розмірів загальної маси, осьових навантажень та (або) габаритних параметрів [22]. Єдиний збір забезпечує покриття фактичних витрат держави, які зумовлюються здійсненням зазначених видів контролю в пунктах пропуску на державному кордоні, а також на відновлення автомобільних доріг.

Враховуючи вищесказане можна зробити висновок, що впродовж останніх років найбільш фіскально ефективними серед митних платежів залишаються мито та акцизний податок. Проте, фіскальна ефективність ПДВ, не дивлячись на значні розміри бюджетних надходжень від даного податку, викликає сумнів, через існування у вітчизняному законодавстві великої кількості пільг.

Білецький А.А. під фіскальним потенціалом митної служби розглядає співвідношення між надходженнями митних платежів та доходами державного бюджету (або ВВП), що в змозі забезпечити митна служба не спричиняючи руйнівного ефекту на національну економіку та не порушуючи при цьому норм і правил СОТ [4].

На рис. 2.2 зображено відношення між розмірами митних платежів, що закумуляовані вітчизняними митними органами та ВВП, а також доходами Державного бюджету України.

Одержані факти свідчать про важливу фіскальну роль митних платежів у структурі бюджету. За весь аналізований період частка митних платежів у доходах державного бюджету коливалася від 36% і досягла апогею у 2008 році – 57%. Світова практика засвідчує, що третина доходів бюджету

надходять від справляння митних платежів, а 2/3 – за рахунок інших податкових та неподаткових платежів.

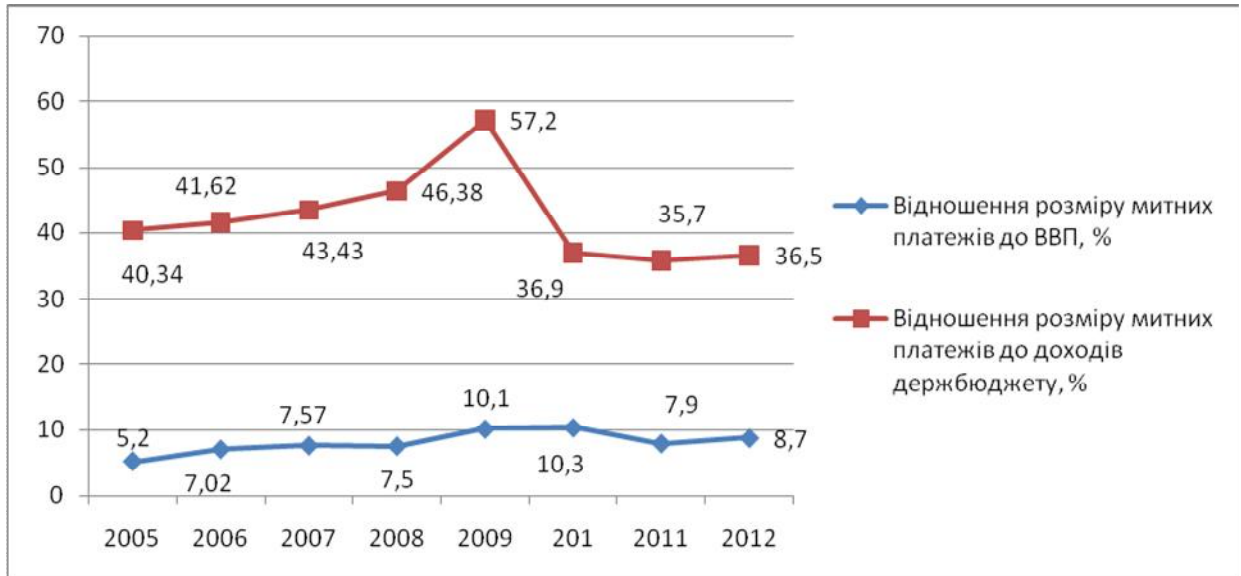

Рис.2.2 – Співвідношення між надходженнями митних платежів та доходами державного бюджету і ВВП у 2004–2011 роках, % [11].

Основними резервами підвищення фіскального потенціалу митної системи України повинно стати: спрощення організаційно–правових процедур з митного оформлення та митного контролю товарів, предметів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України; збільшення ставок податку на підакцизні товари; підвищення рівня збору митних платежів, ліквідація економічно необґрунтованих пільг, боротьба з корупційними проявами на митному кордоні України.

2.3. Митна складова в системі гарантування економічної безпеки України

В умовах трансформації економічної системи питання визначення складових економічної безпеки має надзвичайно важливу роль. Проблема економічної безпеки завжди об'єктивно існувала у державі, а в нинішніх

умовах поглиблення світогосподарських зв'язків вона особливо актуалізується, оскільки держава, як суб'єкт міжнародної торгівлі, створює для національної економіки не лише вигоди, але й певні ризики, зумовлені посиленнями інтересами інших країн-учасниць міжнародної торгівлі.

Відповідно до наказу Міністерства економіки України N 60 від 02.03.2007 року «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України», основними її складовими є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча [52].

У даному наказі відсутні такі два види безпеки, як митна й податкова, незважаючи на велику їхню роль у дослідженнях вчених-економістів. На рисунку 2.3. зображено взаємозв'язок окремих складових економічної безпеки держави з митною діяльністю (рис. 2.3.).

Як показано на рис. 2.3, економічна безпека поділяється на митну, фінансову, зовнішньоекономічну, податкову. Зазначені складові є взаємопов'язаними. Митна безпека є складовою зовнішньоекономічної безпеки, податкова – складовою фінансової безпеки. Організація й управління процесом митного оподаткування залежить від стану митної та податкової безпеки. У свою чергу, ефективність процесу митного оподаткування визначає рівень цих двох видів безпеки. Разом із тим, як митна, так і податкова безпеки залежать від характеру проведення як митної, так і податкової політики. Відомо, що митне оподаткування здійснюється на загальних принципах і засадах податкової політики та ґрунтується на пріоритетах митної політики.

Митна та податкова політики, у кінцевому результаті, визначають експортно-імпорتنу залежність держави. Під час дослідження виокремилася сутність проблеми ролі митного оподаткування як чинника економічної безпеки держави. Вона полягає в забезпеченні ефективності стягнення

митних платежів, ураховуючи умови надійності, які зберігаються в державі як інституті, що виступає регулятором економіко-митної політики [16].

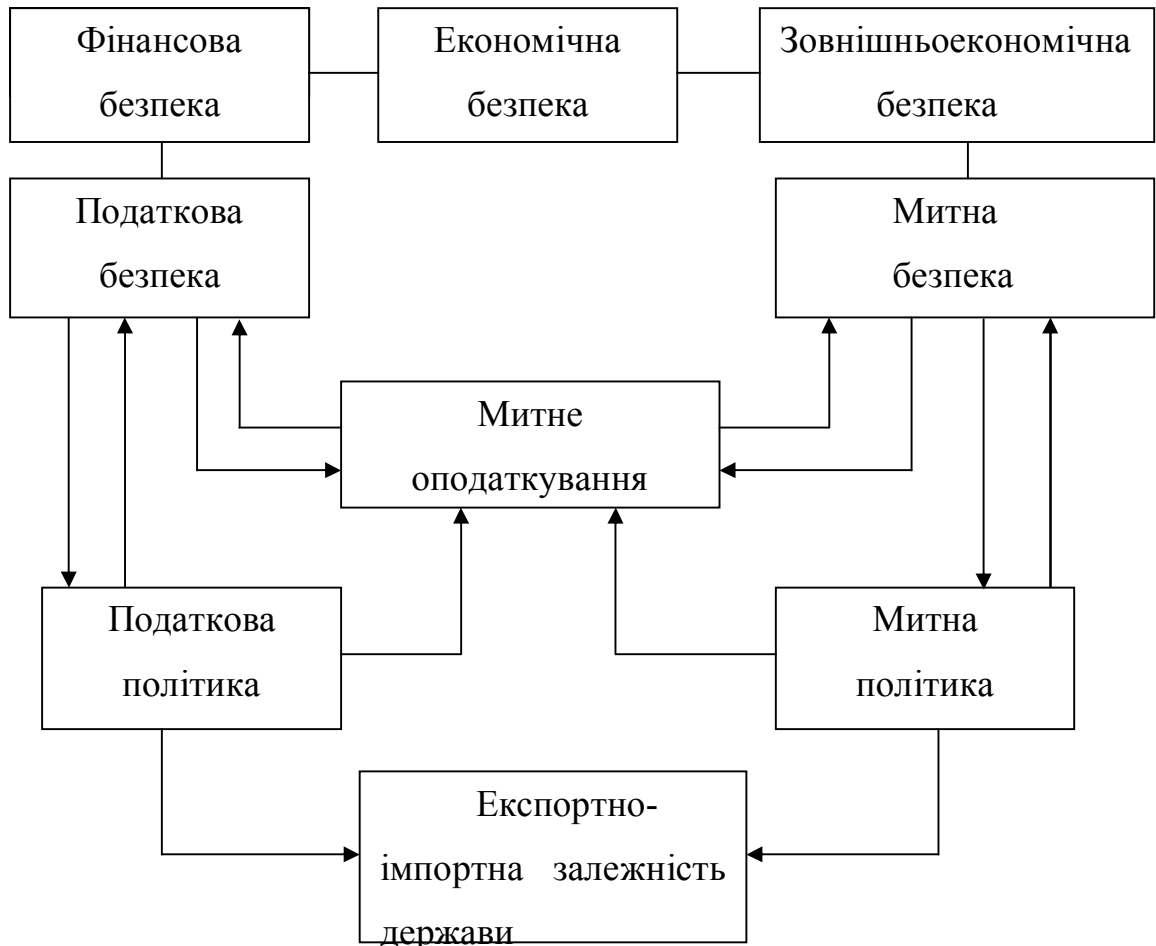

Рис. 2.3. Взаємозв'язок окремих складових економічної безпеки держави з митною діяльністю

Особливо важливого значення серед складових економічної безпеки держави займає фінансова безпека оскільки вона тісно взаємопов'язана політичним життям суспільства.. Дослідник О. Барановський досить комплексно підійшов до тлумачення категорії «фінансова безпека держави». Він вважає, «що фінансова безпека – це важлива складова економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери. Вона відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують

збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність грошових і золотовалютних резервів» [3, с. 75].

Не менш відомим є те, що в умовах посилення інтеграційних процесів у світовій економіці, в умовах поглиблення міжнародного поділу праці та входження України в міжнародний товарний обмін, внутрішній стан економіки значно залежить від зовнішньоекономічної діяльності. Саме через це, зовнішньоекономічна складова економічної безпеки набуває великого значення.

На думку П. Пашка, «зовнішньоекономічна безпека та митна безпека - це поняття, які взаємоперетинаються, але взаємно не поглинаються. З одного боку, митна безпека впливає із зовнішньоекономічної безпеки та є її складовою, з іншого - митна безпека, яка забезпечується виконанням митної справи, перебуває на стику силових і несилових складових національної безпеки й може бути виділена в окреме поняття» [61, с. 34]. Економічний зміст зовнішньоекономічної безпеки полягає у можливості держави нейтралізувати негативні фактори впливу. Основним таким фактором є недопущення залежності України від імпорту, тому необхідно дотримуватися такої зовнішньоекономічної політики, яка б відповідала критеріям, що виступають базисними в гарантуванні митної безпеки.

Простежується вплив митної системи на стан національної економіки. В економічній сфері під таким впливом розуміють: контроль за експортно-імпортними операціями, боротьба з протиправною (тіньовою) економічною діяльністю, протидія неконтрольованому відпливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів. Зазначені вище призначення митної системи мають виконуватися насамперед засобами митного контролю, тарифного й нетарифного регулювання. Отже, формування та проведення відповідної економічної політики в системі гарантування митної безпеки та впровадження механізмів блокування й усунення факторів, що підривають усталеність митної системи,

є актуальною проблемою державної політики в галузі гарантування митної безпеки.

Отже, митна безпека це стан захищеності власних національних інтересів шляхом здійснення митної справи. Це досягається шляхом прийняття відповідної законодавчої бази, за умови ефективної роботи митних органів, оскільки серед державних інститутів, які забезпечують економічну безпеку в зовнішній сфері саме їм належить провідна роль. На рисунку 2.4.схематично зображено вплив на економічну безпеку митної та податкової складових через систему митного оподаткування.

Провівши аналіз можна дійти висновку, що митне оподаткування безпосередньо впливає на фінансову складову економічної безпеки держави, оскільки забезпечує надходження митних платежів до Держбюджету, а це безпосередньо впливає на стан бюджетної, грошово-кредитної та валютної систем держави.

Інвестиційна складова також є прямий зв'язок з митним оподаткуванням, оскільки впливає на створення привабливих умов для інвесторів. Величина митного тарифу прямо впливає на рівень прибутковості імпортерів, а через їх цінову політику - на рівень доходності споживачів імпортованих товарів.

Зовнішньоекономічна безпека прямо пов'язана з митним оподаткуванням. Через диференціацію ставок митного тарифу система митного оподаткування, з одного боку, слугує запобіжником контрабанди товарів, нераціональної структури імпорту й експорту, від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі, а з другого - сприяє вільному руху товарів, робочої сили та капіталу, що створює сприятливі умови для розвитку національної економіки завдяки її інтеграції у світовий розподіл праці.

Науково-технологічна безпека має опосередкований вплив на митне оподаткування у вигляді стимулятора імпорту.

Енергетична безпека також має опосередкований вплив на митне оподаткування через рівень цін для підприємств і фізичних осіб на енергоносії.

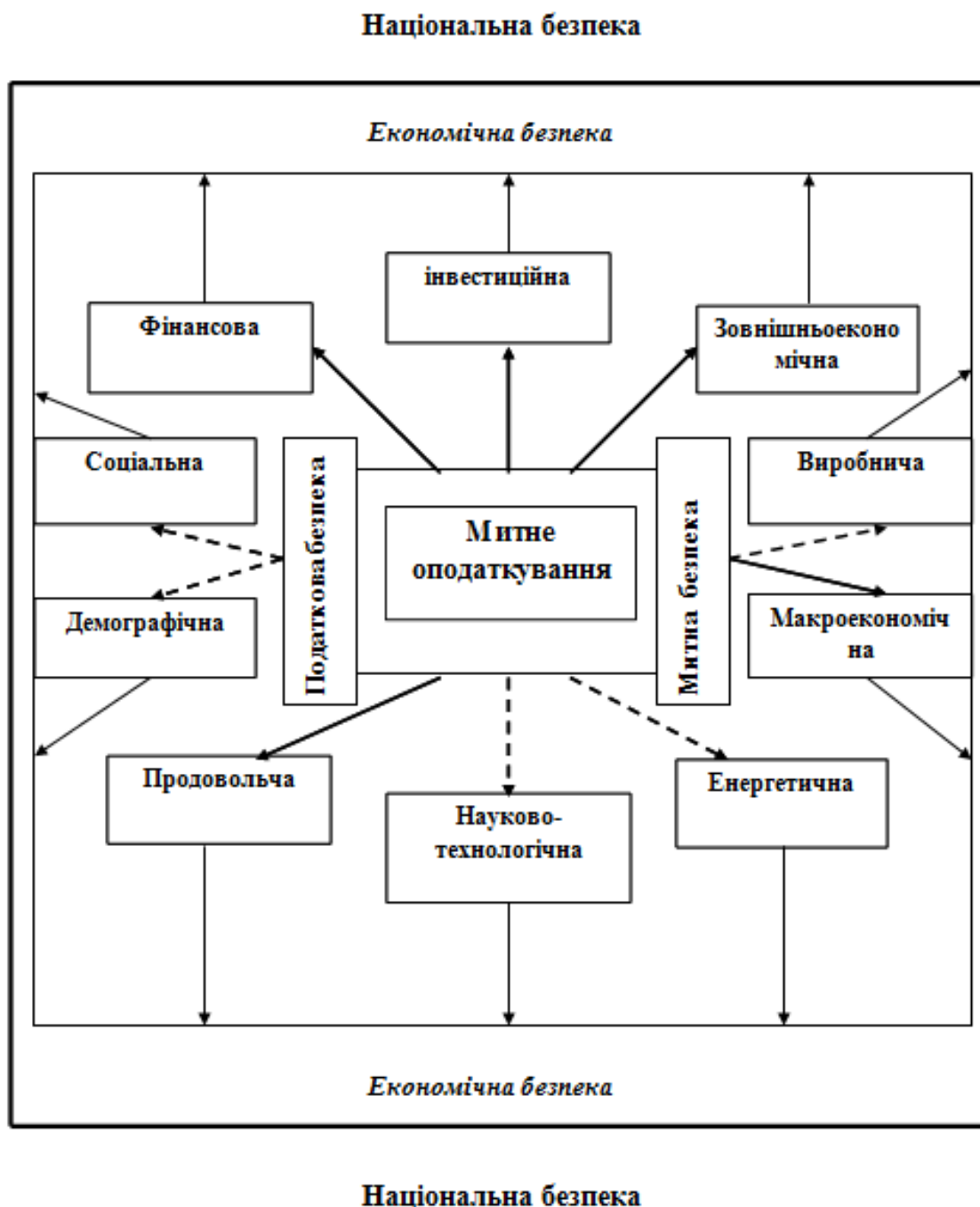

Рис. 2.4. Місце і роль митного оподаткування в системі економічної безпеки держави [16]

Із продовольчою безпекою та митним оподаткуванням існує прямий зв'язок оскільки за допомогою коригування митних ставок держава забезпечує потреби у продовольстві. Менш високі митні ставки для товарів критичного імпорту, аналоги яких виробляє вітчизняний аграрно-промисловий комплекс, і менш високі - на такі, які не виробляються в країні.

Виробничу безпеку з митним оподаткуванням пов'язує опосередкований зв'язок. Через диференціацію ставок ввізного мита на знаряддя і предмети праці забезпечується стимулювання імпорту наукоємних, високотехнологічних і високопродуктивних засобів виробництва.

Демографічна безпека пов'язана з митним оподаткуванням дуже опосередковано, лише через продовольчу й соціальну безпеки.

Отже вплив митного оподаткування на стан макроекономічної безпеки є багатограним і реалізується через систему взаємопов'язаних впливів на якісний рівень майже всіх складових економічної безпеки. Є очевидним, що митно-тарифне регулювання безпосередньо впливає на рівень збалансованості макроекономічних відтворювальних пропорцій. Цей вплив знаходить свій прояв у стимулюванні або стримуванні розвитку окремих галузей економіки країни, переході капіталу і трудових ресурсів із однієї галузі в іншу. Останнім часом, показовими в цьому контексті є автомобілебудівна, суднобудівна, фармацевтична галузі й агропромисловий комплекс, розвиток і конкурентоздатність яких прямо впливають на рівень митного оподаткування подібних імпортованих товарів. У той же час, структура імпорту засобів виробництва має прямий вплив на його технічний рівень у всіх галузях національної економіки, який, у свою чергу, визначає рівень продуктивності суспільної праці й обсяг валового внутрішнього продукту. Поряд із цим, система митного оподаткування, як інструмент регулювання імпортованих та експортних товаропотоків, визначається впливом на процеси формування та перерозподілу товарних ринків, функціонування яких є одним

із вагомих чинників забезпечення збалансованості макроекономічних відтворювальних процесів. Беззаперечним є й той факт, що масштаби, інтенсивність і якість відтворювальних процесів макроекономічних пропорцій залежать від їх фінансового забезпечення. Враховуючи визначальну роль фіскальної функції митного оподаткування у формуванні загальнодержавних доходів можна стверджувати, що через них митне оподаткування має безпосередній вплив на кількісні та якісні параметри бюджетної, грошово-кредитної та валютної політики на макроекономічному рівні [16].

Рівень ефективності забезпечення митної безпеки можна дослідити на основі кількісного та якісного аналізу. Дослідники в даній галузі наголошують на важливості розробки системи критеріїв та підкреслюють, що при цьому слід спиратися на показники ефективності роботи митних органів. Тривалий період часу основним показником ефективної роботи Держмитслужби вважається забезпечення стабільної динаміки дохідних надходжень до держбюджету через пріоритетність фіскальної функції митної політики. Умови сьогодення вимагають переходу від філософії стягнення платежів до філософії надання послуг суспільству, але в той же час сума митних податків та динаміка її зміни не залишається поза увагою дослідників та є важливим показником ефективності роботи митних служб. Бережнюк І. вважає, що основною загрозою для митної безпеки держави є та частина платежів, яку митна служба недобрала до державного бюджету, тобто важливою функцією митних органів у процесі забезпечення митної безпеки є контроль саме за повнотою митних стягнень, а не за їх сумою [5]. Даний висновок підтверджує той факт, що порівняння статистики зовнішньої торгівлі України та статистичних даних її провідних торговельних партнерів, зокрема країн ЄС та СНД, свідчить про наявність вагомих розходжень, які щороку сягають від 10 до 30%. Маються на увазі товари, які враховані в статистиці зовнішньої торгівлі

ЄС як експорт до України, повинні бути відображені в статистиці зовнішньої торгівлі України як імпорт з відповідної країни-партнера. Дані розбіжності пояснюються не стільки методологічними відмінностями у веденні статистики (наприклад, при визначенні ціни експортного товару не враховуються витрати на транспортування та страхування, які враховуються вже при оформленні цих товарів як імпорту в Україну), скільки широким поширенням тіньових схем при здійсненні експортно-імпортних операцій, які полягають у недекларуванні товарів, маніпуляцій з митною вартістю та країною походження товару, що веде до зменшення податкового зобов'язання або звільнення від оподаткування. У зв'язку з цим важливим є розвиток культури обміну інформацією з митними органами країн – торговельних партнерів, а також з внутрішніми органами, які також виконують регулюючі та фіскальні функції. При цьому необхідно дотримуватись цілісного підходу в оптимізації заходів безпеки міжнародного торговельного ланцюга постачання і їх постійного поєднання з вдосконаленням і полегшенням процедур міжнародної торгівлі.

Пашко П. наголошує на тому, що одними з головних показників митної безпеки є стан реалізації митного постаудиту як складової системи аналізу ризиків. В останні роки Держмитслужбою створюються умови для забезпечення ефективності проведення перевірок після факту митного оформлення, що має на меті забезпечення повноти сплати митних платежів суб'єктами ЗЕД. Так, у 2012 р. в результаті проведення перевірок правильності класифікації товарів додаткові надходження до бюджету склали 88,4 млн. грн., перевірок правильності визначення країни походження товарів – 48,5 млн. грн., правильності визначення митної вартості – 3,68 млрд. грн. Крім того, в результаті виконання рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі, що передбачають застосування спеціальних заходів митно-тарифного регулювання, до бюджету спрямовано особливих видів мита на суму 43 млн. грн.

Одним із показників ефективності митної справи є порівняння її результативності з витратами на діяльність митних органів. Деякі з показників митної безпеки та отримані результати наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Показники митної безпеки України

Показник	2008	2009	2010	2011	2012
Митні платежі до бюджету, млн. грн.	54119,5	96047,2	83116	85911,6	114817
Середньоденні надходження митних платежів, млн. грн.	214,76	381,14	329,83	340,92	455,62
Сума митних платежів на одну посадову особу, млн. грн.	2,93	5,31	4,53	4,88	8,08
Обсяг імпорту на одну посадову особу митних органів, млн. дол.	3,30	4,52	2,67	3,33	5,90
Обсяг імпорту на одну посадову особу митних органів, тис. т.	6,36	5,59	4,94	4,63	6,69
Середня кількість декларацій, оформлених 1 посадовою особою, шт.	178,98	193,13	135,76	172,61	232,26
Середня кількість годин на оформлення декларації	11	10	15	12	9
Видатки з Державного бюджету на утримання митної служби, млн. грн.	1200,05	1512,05	1289,7	1463,13	1454,24
Видатки з Державного бюджету у розрахунку на одну посадову особу, тис. грн.	65,05	83,62	70,25	83,15	102,34
Коефіцієнт окупності витрат держави	45,10	63,52	64,45	58,72	78,95

*Складено за даними:[56].

Із даних таблиці можна зробити висновок про позитивну тенденцію покращення показників митної безпеки, спостерігається збільшення обсягу імпорту товарів у розрахунку на одну посадову особу митних органів як у вартісному, так і в натуральному вираженні, поступове зростання кількості оформлених митних декларацій однією посадовою особою та зменшення часу на їх оформлення, що пояснюється зростанням автоматизації митних процедур та скороченням кількості працівників митних органів. Спостерігається дещо негативний вплив економічної кризи на зовнішньоекономічну активність.

Рівень виконання фіскальної функції митними органами можна також відмітити на належному рівні, про що свідчить зростання суми платежів як у загальному обсязі, так і в розрахунку на один робочий день чи на одну посадову особу. Вагомим показником митної безпеки є також окупність витрат держави, що дорівнює співвідношенні суми митних платежів, що стягується митною службою, до витрат з бюджету на її утримання. Високі значення цього показника, що мають тенденцію до зростання вказують на зростаючу ефективність роботи митних органів.

Отже, перші етапи реформування в митній сфері зумовлені євроінтеграційними процесами та глобалізаційними викликами митній безпеці держави свідчать про певний успіх у даному напрямку. Проте, враховуючи рівень тінізації економіки та значну кількість порушень митного законодавства митні служби мають резерви для підвищення ефективності своєї роботи та рівня митної безпеки. Наміри асоціативного членства в ЄС та створення зони вільної торгівлі висувають нові вимоги до учасників ЗЕД та державних органів, що займаються регулюванням зовнішньої торгівлі, а отже і до організації роботи митних служб.

Висновки до розділу 2

Митна політика є складовою державної політики спрямована на захист національних інтересів із одночасним залученням до світогосподарських зв'язків, що активізує економіку і реалізується через механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; активної участі у міжнародних організаціях з митних питань; спрощення процедури переміщення товарів через митний кордон України та здійснення ефективного митного контролю.

Сучасні напрямки митної політики спрямовані на захист національних інтересів із врахуванням стану економічної безпеки для задоволення потреб суспільства та ґрунтуються на стратегічних прогнозах розвитку митної справи. Аналіз впливу митного оподаткування на складові економічної безпеки держави підтверджує той факт, що митне оподаткування прямо або опосередковано впливає майже на кожен складову економічної безпеки держави.

Виходячи з аналізу динаміки надходжень, що перераховані Державною митною службою до Державного бюджету України можна говорити про важливу фіскальну роль митних платежів у структурі бюджету в Україні, як і в інших високорозвинених країнах Європи, 1/3 доходів бюджету складають митні платежі. Протягом аналізованого періоду частка митних платежів у доходах державного бюджету коливалася від 36% до 57%. Найбільшу частку в структурі митних платежів до бюджету займають ПДВ, мито та акцизний податок. Проте, ряд вчених відкидають важливість фіскально-регулюючого впливу ПДВ через велику кількість пільг при його справлянні. В цілому можна зробити висновок про позитивне виконання митними службами фіскальної функції митної політики. Перші етапи реформування в митній сфері зумовлені євроінтеграційними процесами та глобалізаційними викликами митній безпеці держави свідчать про певний успіх у даному напрямку. Проте, враховуючи рівень тінізації економіки та значну кількість

порушень митного законодавства митні служби мають резерви для підвищення ефективності своєї роботи та рівня митної безпеки.

Розділ 3. Модифікація митної політики України за умов поглиблення євроінтеграційних процесів

3.1. Концептуальні підходи до вдосконалення договірних договірних взаємовідносин між Україною та ЄС

Двосторонні стосунки Україна - ЄС зародилися одразу після здобуття Україною незалежності: у грудні 1991 р. Європейські Співтовариства, відзначивши демократичний характер Всеукраїнського референдуму, визнали незалежність та суверенітет нашої держави. Саме тоді вперше прозвучав заклик до України підтримувати з країнами - членами Європейських Співтовариств відкритий і конструктивний діалог, спрямований на забезпечення виконання всіх колишніх зобов'язань СРСР.

Позиція України щодо Європейського Союзу вперше на законодавчому рівні була сформульована у Основних напрямках зовнішньої політики України, що були схвалені Постановою Верховною Радою України 2 липня 1993 р. У даному документі визначається необхідність утвердження України як “впливової європейської держави”, що здатна виконувати значну роль у забезпеченні політико-економічної стабільності у Європі і здійснювати “інтеграцію у сім'ю європейських народів”. Перспективною метою зовнішньої політики України, зазначалося у Основних напрямках, є “членство України у Європейських Співтовариствах”, задля чого укладатиметься Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, здійснення якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного членства у цій організації. Отже, незалежна Україна почала будувати свою зовнішню політику на “поверненні до Європи”.

Україна стала першою серед країн СНД, що уклала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом, де було визначено

правовий механізм взаємодії між двома сторонами. Її було підписано 14 червня 1994 р. в Люксембурзі, а Верховною Радою України ратифіковано 10 листопада 1994 р. Проте потрібно було чекати ще довгих три з половиною роки перш, ніж Угода набуде чинності. Це відбулося лише 1 березня 1998 р. після ратифікації її всіма країнами-членами ЄС.

Та впродовж цього “проміжного” періоду стосунки між нашою країною та Євросоюзом не були заморожені, вони набували нового забарвлення та перспектив. Так, у 1994-1996 роках Європейським Союзом було ухвалено Спільну позицію щодо України (28 листопада 1994 р.) і План дій (6 грудня 1996 р.), в яких висловлювалася підтримка незалежності, територіальної цілісності, демократичним, політичним та економічним перетворенням в Україні та її інтеграції до світової економіки. У цих же документах акцентувалася увага на готовності розвивати і посилювати політичні та економічні відносини з Україною.

У вересні 1997 р. в м. Києві відбувся Перший Самміт Україна-ЄС, в ході якого було підтверджено європейський вибір України, обговорено наявні проблеми в договірно-правовій сфері, розглянуто шляхи економічного співробітництва.

Насиченим подіями був і 1998 р. Саме тоді було сформовано інституційну базу співпраці. Так, Указом Президента України від 28 лютого 1998 р. було створено Українську частину Ради та Українську частину Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Їх основними завданнями на перспективу 10-15 років визначено:

забезпечення процесу європейської інтеграції шляхом виконання (реалізації) положень Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС;

створення економічних та політичних умов для початку переговорів про асоційоване членство України в ЄС;

проведення переговорів про асоційоване членство та забезпечення укладення Угоди про асоційоване членство.

На першому засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС, яке відбулося 8-9 червня 1998 р., Україна вперше офіційно заявила про прагнення набути статус асоційованого члена Європейського Союзу.

Як вже зазначалося, 1 березня 1998 р. набула чинності Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС. Автоматично замінивши собою Угоду про торгівлю та комерційне й економічне співробітництво, яка була підписана між Європейськими Співтовариствами та Радянським Союзом у 1989 р., Угода про партнерство і співробітництво створила правове підґрунтя та механізми розвитку тісних взаємовідносин між Україною та ЄС. Своїм змістом вона:

відкрито спрямовує подальше формування соціально-економічної, інвестиційно-торговельної та правової систем України на поступове зближення з відповідними системами країн Європи;

юридично закріплює європейський вибір України;

підтверджує визнання суверенної України з боку 15 країн -членів ЄС як рівноправного партнера і майбутнього потенційного члена Європейського Союзу.

Ще однією історичною надзвичайно важливою віхою у розвитку двосторонніх стосунків між Україною та ЄС стало затвердження Указом Президента України 11 червня 1998 р. “Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”, розрахованої на період до 2007 р. Набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі було проголошено стратегічною метою, а отримання статусу асоційованого члена ЄС - головним зовнішньополітичним пріоритетом України у середньотерміновому вимірі.

Із року в рік розширюється договірно-правова база співробітництва. На сьогодні укладено низку галузевих угод між Україною та ЄС про

співробітництво у сталеливарній та текстильній промисловості, ядерній енергетиці. Зокрема, діють такі угоди:

між Європейськими Співтовариствами та Україною про торгівлю текстильними виробами (підписана 5.05.93);

між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств про створення Контактної групи з вугілля та сталі (підписана 08.06.94);

між Європейським Співтовариством з вугілля та сталі та Урядом України про торгівлю сталеливарними виробами (підписана 15.07.97);

про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії в галузі керованого термоядерного синтезу (підписана 23.07.99);

про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії в галузі ядерної безпеки (підписана 23.07.99).

Визначною подією у розвитку двосторонніх стосунків між Україною та Європейським Союзом стало ухвалення на Гельсінському Самміті Євросоюзу у грудні 1999 р. Спільної стратегії ЄС щодо України. У цьому документі Європейський Союз вперше визнав “європейські прагнення України” і привітав її “проєвропейський вибір”. Необхідно підкреслити, що йдеться про офіційний документ ЄС, яким визначаються стратегічні напрями розвитку наших двосторонніх стосунків на чотири роки вперед.

Унікальність цього документу, порівняно з базовою Угодою про Партнерство і Співробітництво, полягає в тому, що Стратегія поширює можливості двостороннього співробітництва на сфери, які раніше не були задіяні повною мірою у діалозі України з ЄС, - це зовнішня політика та політика безпеки, а також юстиція та внутрішні справи (так звані, другий і третій "стовпи" Європейського Союзу). І, незважаючи на те, що цей документ засвідчив політичну неготовність Європейського Союзу до розгляду на даному етапі питання про майбутні перспективи України щодо членства в

ЄС, він запропонував нові сфери і можливості для поглиблення співпраці, які відкриють Україні двері до Європейського Союзу.

Найбільш виразно ці позитивні зрушення виглядають у порівнянні Стратегії ЄС щодо України з Угодою про партнерство і співробітництво (УПС), яка до цього часу залишалася основним документом, що визначав відносини нашої держави з Євросоюзом. Проте, таке порівняння є дещо відносним, оскільки УПС - двосторонній взаємозобов'язуючий документ, а Стратегія - односторонній, зобов'язуючий лише для ЄС.

Приймаючи Спільну стратегію, Європейська Рада вирішила, що кожна головуєча у ЄС країна має готувати робочий план з метою реалізації Стратегії. Можна дати добру оцінку португальського президентства, яке виявилось достатньо позитивним щодо більш просунутого співробітництва з Україною. Не можна не відзначити окремі заяви з боку португальського президентства щодо можливості переростання УПС в Угоду про асоціацію, достатньо відчутну підтримку політичним реформам в Україні. Разом з тим, оцінка позиції французького президентства щодо розвитку стосунків з Україною є неоднозначною. З одного боку, було проведено успішний Паризький Самміт та проголошено позитивну для української сторони Спільну Заяву; не можна не відзначити позитивну роль Франції у контексті виконання зобов'язань ЄС по закриттю ЧАЕС. З іншого боку, французьке головування по відношенню до України мало демонстративно-дружній, а по суті поверхневий підхід, ефективність імплементації розробленого Робочого плану (РП) була нижчою, ніж португальського РП. Було підтверджено стриману позицію Франції щодо права України набути членства в ЄС; небажання наближувати Україну навіть у середньотерміновому періоді.

Шведське (січень-червень 2001 р.) та бельгійське (липень-грудень 2001 р.) президентства не дали особливих підстав для оптимізму щодо просування національних інтересів України у стосунках з ЄС.

Значний позитивний політичний вплив на розвиток відносин між Україною та ЄС мало розширення ЄС у 2004 році, завдяки якому у складі Євросоюзу з'явилася так звана "група друзів України" – низка центральноєвропейських країн з традиційними партнерськими зв'язками з нашою державою. Яскраве підтвердження вибору України на користь демократичного шляху розвитку сприяло ґрунтовній переоцінці ЄС своєї політики щодо України, пошуку нових, нестандартних інструментів та механізмів. Певну позитивну роль у цьому зв'язку відіграла також поява у 2003 р. нової зовнішньополітичної концепції ЄС стосовно відносин з колом своїх сусідів – Європейської політики сусідства.

21 лютого 2005 року, під час засідання Ради з питань співробітництва, Україна та ЄС підписали трирічний План дій – двосторонній політичний документ, який містить заходи по розширенню політичної співпраці та поглибленню економічної інтеграції України до ЄС.

План дій покликаний вивести на якісно вищий рівень відносини України та ЄС порівняно з існуючими рамками УПС. Водночас, існує певний дисбаланс дій та зобов'язань сторін в рамках Плану дій, згідно з яким на Україну припадає переважна кількість зобов'язань, у сфері внутрішніх демократичних перетворень, економічних реформ та адаптації національного законодавства до норм та стандартів ЄС в низці секторів економіки. Практичний внесок ЄС у реалізацію Плану дій зводиться до технічної та фінансової допомоги у рамках новоствореного механізму допомоги "Європейський Інструмент партнерства та сусідства", надання ринкового статусу економіці України в контексті антидемпінгових розслідувань (надано у лютому 2005 р.) укладення угоди про спрощення візового режиму (підписана у червні 2007 р., набула чинності 1 січня 2008 р.), поглиблене співробітництво в рамках регіональної безпеки (механізм приєднання до заяв ЄС з міжнародних питань, започаткований у 2004 році), поглиблене співробітництво у сфері придністровського врегулювання, поширення на

Україну фінансування Європейського Інвестиційного Банку, поглиблення секторальної співпраці (енергетика, транспорт, науково-технологічна сфера), участь України у тематичних програмах та агентствах ЄС.

Основним внеском ЄС в рамках Плану дій є проголошення перспективи поглибленої економічної інтеграції України до ЄС (доступ до Внутрішнього ринку ЄС) після належного проведення внутрішніх політичних та економічних реформ.

У зв'язку із завершенням терміну дії Плану дій Україна–ЄС було розроблено «Порядок денний асоціації Україна–ЄС» (ПДА) (схвалено 16 червня 2009 р.) ПДА є новим практичним інструментом підготовки до реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС до моменту набуття нею чинності. Документ розроблено на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки. ПДА має гнучкий характер, що передбачає щорічний перегляд та запровадження механізму моніторингу його реалізації.

З метою здійснення огляду поступу в реалізації пріоритетів у процесі реформ, визначених у ПДА, було створено Спільний комітет на рівні старших посадових осіб, який має регулярно представляти свої доповіді Раді з питань співробітництва Україна–ЄС. В рамках першої зустрічі 26 січня 2010 р. Спільний комітет схвалив Перелік пріоритетів Порядку денного асоціації Україна–ЄС на 2010 рік, який нараховує 78 пріоритетів. Здатність нової влади до реалізації встановлених пріоритетів стане визначальним чинником розвитку подальших відносин між Україною та ЄС.

У Порядку денному асоціації зазначено, що «процес переговорів та ратифікації Угоди про асоціацію Україна–ЄС триватиме ще декілька років до того, як повна Угода зможе набути чинності». Через це очікується впровадження Тимчасової угоди (Interim Agreement), яка зможе набути чинності значно раніше і міститиме максимально практичні заходи. Наприклад, ЄС допомагатиме в підготовленні певних законопроектів, метою

яких є адаптація національного законодавства до європейського, допомагати технічно і фінансово в імplementації деяких зобов'язань у сфері екології, транспорту й інших напрямів.

Після того як Угода про асоціацію набуде чинності, Україна повинна буде виконати поставлені завдання, передусім у сфері адаптації українського законодавства до законодавства ЄС згідно з вимогами цієї Угоди, але не обмежуючись ними, оскільки процес адаптації законодавства є надзвичайно динамічним і не може бути обмежений визначенням конкретних сфер адаптації та переліком нормативно–правових актів ЄС, що потребують імplementації в національне законодавство.

Адаптація законодавства – це складний процес приведення національного законодавства України у відповідність до *acquis communautaire* шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства та розроблення нових актів. В широкому розумінні адаптація законодавства не обмежується лише безпосередньо внесенням змін до законодавства чи створенням нових актів, оскільки надзвичайно важливими складовими процесу адаптації є також імplementація та виконання адаптованого законодавства. Без цих складових адаптація законодавства має суто формальний характер, що, в свою чергу, призводить до неефективності всього процесу в цілому.

Приєднання України до Світової організації торгівлі у 2008 р. відкрило шлях до початку переговорів про створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС, що є стратегічним завданням нашої держави в економічній сфері. Створення даної ЗВТ з широкомасштабним регуляторним наближенням України до стандартів ЄС сприятиме поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Мета заходів, які Україна впроваджуватиме згідно з угодою про ЗВТ, полягає у проведенні потрібних для України реформ, що становитиме потужний імпульс для загального розвитку країни. У цьому контексті угода про ЗВТ

має носити збалансований характер, відкриття ринків України має бути пропорційним отриманню користі, що очікується від цього [28].

Поглиблена ЗВТ передбачає не тільки скасування митних тарифів на торгівлю товарами, а й лібералізацію торгівлі послугами та приведення регуляторного середовища України у відповідність з європейським. Також така ЗВТ передбачає:

- В
провадження нульових тарифів;
- С
уттєве обмеження нетарифних бар'єрів у торгівлі товарами через гармонізацію або взаємне визнання технічних стандартів;
- П
риведення у відповідність політики щодо конкуренції, корпоративного управління та внутрішнього регулювання ринків принципам, які існують в ЄС, а також до окремих стандартів охорони довкілля;
- Н
адання потрібного супроводження, включаючи технічну допомогу, інвестиції в інфраструктуру, навчання та тренінги.

Складність переговорного процесу щодо створення подібної ЗВТ зумовлюється тим, що він включає в себе необхідність чіткого визначення комплексу економічних та секторальних завдань, вироблення відповідно до кожного із законодавчих механізмів адаптації та індикативних рамок їх імплементації. За визначенням експертів, реалізація поглибленої ЗВТ «залежатиме від здатності української влади та бізнесу знайти баланс інтересів для досягнення цієї мети... Вимоги, які Україна повинна буде виконати для її запровадження, фактично співпадатимуть з програмою потрібних для України реформ, що становитиме потужний імпульс для її загального розвитку».

В Україні існує багато проблем, пов'язаних з доступом українських товарів до ринку ЄС, що виникають через те, що законодавство ЄС імплементується або виконується Україною неналежним чином, унаслідок чого виникають такі проблеми у торгівлі між сторонами:

технічні правила, стандарти та процедури оцінки відповідності не відповідають правилам СОТ про технічні бар'єри у торгівлі;

санітарні та фітосанітарні заходи не відповідають існуючим правилам СОТ;

права інтелектуальної власності захищаються недостатньо, включаючи, зокрема, географічні позначення та відсутність належної імплементациї та виконання;

ефективні закони, що регулюють питання конкуренції, відсутні [28].

Укладання Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (УА) проходить у три стадії: переговори; підписання; ратифікація. 19 грудня 2011 р. Україна та ЄС оголосили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію, однак, фактично сторони знаходяться на завершенні першої стадії підготовки цього документу. Де-юре УА існуватиме лише після здійснення факту підписання цього документу. Парафування Угоди також ще не завершилося. Таким чином, весь процес навколо Угоди сьогодні охоплений поняттям «переговори щодо укладання Угоди».

30 березня 2012 р. відбулося часткове парафування тексту Угоди - було парафовано майже всю Угоду включно з першими статтями розділу про зону вільної торгівлі (ЗВТ). Сьогодні триває процес технічного опрацювання експертами частини Угоди, що включає статті щодо ЗВТ. Згідно попередніх прогнозів це опрацювання має завершитись у вересні 2012 року. Наступним етапом буде завершення парафування тексту Угоди та її переклад на 22 офіційні мови ЄС та українську, що також за різними оцінками

потребуватиме декількох місяців роботи (до 6 місяців). Тому очевидно, що підписання УА може відбутися не раніше 2013 року [28].

Таким чином, в процесі укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС виникла технічна перерва яку варто використати для вирішення поточних актуальних завдань.

Отже, в теперішній час двосторонні стосунки між Україною та ЄС ґрунтуються на широкій політичній та міжнародно-правовій базі. Їх основою є Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, забезпечення виконання в повному обсязі положень якої є найголовнішим завданням сьогоденного етапу реалізації політики щодо ЄС. Лише після цього можна буде ставити перед ЄС питання щодо асоційоване членство України. Без демонстрації конкретних досягнень України у виконанні положень Угоди і створенні ефективної ринкової економіки лише політичний діалог не зможе забезпечити кінцевої мети курсу на асоційоване членство.

3.2. Новітні тенденції митного регулювання стосунків між Україною та ЄС

Митне регулювання ЄС визначається єдиною митною політикою Європейського співтовариства. Умови доступу до ринку товарів Європейського Союзу в цілому є досить ліберальними.

Митний кодекс Співтовариства (діє з 1 січня 1994 р.) застосовується щодо усіх торговельних операцій з товарами, які здійснюються між ЄС та третіми країнами. Митний кодекс діє на всій митній території Співтовариства, яка, за деякими винятками, охоплює європейські території країн-членів (включаючи територіальні води, внутрішні морські води та повітряний простір). Зокрема, відповідно до статті 3 Митного кодексу Співтовариства територія Данії не включає Фарерські острови та Гренландію; територія Німеччини не включає острів Гельголанд та

територію Буесингена; територія Італії не включає муніципалітети Лівіньо і Кампіоне та частково води озера Лугано; територія Іспанії не включає Цеуту та Мелілли. Великобританія, Данія, Нідерланди та Франція пов'язані із заокеанськими країнами та територіями. Угода про асоціацію між ЄС і деякими неєвропейськими країнами та територіями набула чинності у 1971 р. Відповідне повідомлення було надіслано до ГАТТ у 1947 р. Деякі території, які знаходяться за межами територіальних кордонів країн-членів, також входять до митної території Співтовариства. Так, територія Німеччини включає австрійську територію Юнгольца та Міттельберга, територія Франції включає князівство Монако, а територія Італії включає Республіку Сан-Марино (Угода про митний союз між Європейським Співтовариством та Сан-Марино набрала чинності 1 грудня 1992 р.) [49].

Кодексом передбачається, що товар має статус “товару Співтовариства”, якщо він вироблений у Співтоваристві; або був імпортований, і набув такий статус, оскільки знаходиться у вільному обігу на території Співтовариства; або поєднує якості як першого, так і другого. Всі інші товари не належать до категорії товарів Співтовариства [49].

Для здійснення деяких операцій з товаром необхідно одержати відповідний дозвіл митних органів. До таких операцій відносяться: зберігання на митному складі; внутрішня переробка; переробка під митним контролем; тимчасове ввезення та зовнішня переробка.

Особливе значення для транспортування імпортованих товарів як в межах Співтовариства (в тому числі через територію країн, що не входять до ЄС), так і між Співтовариством і сусідніми країнами, має транзитна процедура. Щороку митні органи країн-членів обслуговують близько 20 мільйонів транзитних операцій. Відповідно до внутрішньої транзитної процедури Співтовариства, товари можуть вивантажуватися в одній країні-члені на шляху до іншої країни-члена. У такому випадку вони можуть проходити митну очистку як у пункті вивантаження, так і у пункті

призначення. Наприклад, товар, який прибув до Гавру і далі прямує до Іспанії може пройти митну очистку у Гаврі, або транспортуватися за транзитною системою Співтовариства та пройти митну очистку після прибуття на іспанську сторону франко-іспанського кордону.

З метою спрощення транзитних процедур було підписано низку угод з країнами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) та деякими країнами Центральної та Східної Європи, які уклали Європейську угоду.

Процедури митної очистки.

Усі товари, що ввозяться на митну територію Співтовариства, підлягають митному огляду і мають бути зазначені у митній декларації, що подається митним органам у письмовій формі. Як правило, така декларація є Єдиним адміністративним документом (ЄАД), до якого додаються відповідні документи. Митний орган може надати дозвіл на здійснення спрощених формальностей та процедур. Зокрема, він може не вимагати подання товарів митним органам, при цьому наявність митного агента не потрібна. Європейська Комісія всіляко підтримує та сприяє застосуванню комп'ютеризованого митного декларування, зокрема, за допомогою електронного обміну даними (ЕОД).

Звичайна процедура митної очистки передбачає подання:

рахунку-фактури;

документів, що застосовуються для митної оцінки;

документів, що дають право на застосування преференційного тарифу (наприклад, для використання ГСП необхідно свідоцтво про походження за “Формою А”);

документів, що дають право на незастосування основного митного тарифного режиму;

будь-яких інших документів, що мають бути подані згідно з конкретними правовими нормами, які регулюють ввезення товарів,

зазначених у митній декларації (наприклад, ліцензія, сертифікат відповідності, сертифікат автентичності для деяких алкогольних напоїв).

Митні органи можуть перевірити декларацію, переглянувши документи та товари, або можуть прийняти її без перевірки.

У митній декларації має бути зазначена митна вартість, походження товарів та класифікація товарів відповідно до Інтегрованого тарифу Співтовариств (у разі імпорту), або відповідно до Комбінованої номенклатури (у разі експорту). На прохання імпортера йому може бути надано "інформацію про зв'язаний тариф" на основі тарифної класифікації товарів. Крім того, починаючи з 1997 р. внаслідок імплементації Співтовариством Угоди про правила визначення походження СОТ імпортеріві може бути надано "інформацію про походження". Митна декларація є основою для визначення розміру "митного боргу" (включає імпортне чи експортне мито, яке може підлягати сплаті; заявку щодо обсягу тарифної квоти тощо), "погашення" якого суб'єкт ЗЕД має гарантувати шляхом внесення грошового депозиту або надання іншої гарантії. Ліквідація митного боргу здійснюється по закінченні процедури митної очистки.

Митна оцінка.

Статті 28-34 Митного кодексу Співтовариства та Постанова Європейської Комісії №2454/93 містять основні положення Угоди про застосування Статті VII ГАТТ 1994 р. (Угода про митну оцінку СОТ). Після набуття чинності Угодою СОТ (1 січня 1995 р.), ЄС прийняв "Рішення стосовно випадків, коли митні органи мають підстави сумніватися у достовірності чи точності задекларованої вартості" та "Рішення щодо стягнення зборів на основі митної вартості".

Правила визначення походження.

Співтовариство застосовує два види правил визначення походження: непріференційні та пріференційні. Перші містяться у Митному кодексі Співтовариства та застосовуються щодо усіх заходів торговельної політики,

які здійснюються на непреференційній основі, зокрема, щодо тарифних та захисних заходів. Інші правила походження застосовуються щодо преференційних угод або преференцій, наданих на автономній основі (в односторонньому порядку).

Відповідно до непреференційних правил походження, що застосовуються Співтовариством, товари, які походять з певної країни - це товари, які видобуваються або виробляються у цій країні (наприклад, корисні копалини). У випадку, якщо декілька країн беруть участь у виробництві, то це товари, які у цій країні зазнали останньої істотної, економічно вагомої переробки або обробки на спеціально обладнаному з цією метою підприємстві. У результаті такої переробки або обробки має бути вироблено новий товар, або така переробка чи обробка має представляти важливий етап виробництва товару. Для визначення походження товарів також широко застосовується “правило зміни (тарифної) позиції”.

З огляду на цілі преференційних торговельних угод або домовленостей, встановлені ними правила походження, як правило, жорсткіші ніж непреференційні правила. Наприклад, у разі виробництва бавовняної тканини з бавовняної пряжі, така тканина має непреференційне походження. Для отримання преференційного походження тканина має бути виготовлена з бавовняних ниток. Іншим аспектом преференційних правил походження є система кумуляції, яка дозволяє країнам-партнерам застосовувати матеріали і товари одна одної для виготовлення товарів, які походять з тієї чи іншої країни-партнера. Кумуляція сприяє розширенню масштабів виробництва на території преференційних торговельних партнерів. “Двостороння” кумуляція діє лише між ЄС та одним партнером (наприклад, між ЄС та Польщею), тоді як “діагональна” кумуляція дозволяє здійснювати кумуляцію походження більш як двом партнерам (наприклад, діагональна кумуляція застосовується щодо країн АСЕАН за умов застосування режиму ГСП). Врешті-решт,

“повна” кумуляція поширюється на декілька зон вільної торгівлі (СЄП та Європейсько-середземноморську зону вільної торгівлі).

У 1994 р. Європейська Рада зазначила, що “гармонізація правил походження та розширення можливостей кумуляції, можуть підвищити ефективність Європейських угод, покращити доступ товарів на ринок та стимулювати економічне співробітництво в Європі”. Повідомлення про запровадження в 1997 р. Системи європейської кумуляції походження було надіслано до СОТ у 1998 р. та розглянуто Комітетом з регіональних торговельних угод. Система стосується численних регіональних торговельних угод, включаючи ті, які були укладені між ЄС і ЄАВТ, ЄС і країнами Центральної та Східної Європи. Дія системи поширюється на партнерів, які уклали преференційні угоди із Співтовариством та один з одним, і які мають ідентичні правила походження.

Тариф Співтовариства.

Щороку, як правило у жовтні, у своєму Офіційному журналі, ЄС публікує митний тариф на наступний календарний рік. До того ж, кожного року ЄС подає до Інтегрованої бази даних СОТ файли, які містять тариф режиму найбільшого сприяння та обсяг імпорту і експорту товарів на рівні восьми знаків Комбінованої номенклатури.

ЄС застосовує 105 тарифних квот на імпорт товарів з країн-членів СОТ (зокрема, на імпорт товарів з країн, які є преференційними торговельними партнерами). Це обумовлено необхідністю забезпечення виконання зобов'язань ЄС щодо поточного та мінімального доступу до ринку сільськогосподарських товарів відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ. Застосування тарифних квот забезпечило нульовий або більш сприятливий (від фактично діючого) тарифний режим для товарів, що імпортуються в межах квот (встановлених у вартісній або кількісній формі). Квоти поширюються на імпорт товарів з будь-яких країн-членів СОТ за винятком випадків, коли для країни передбачена спеціальна частка у межах

загальної квоти. Наприклад, для країн АКТ передбачена спеціальна частка в межах тарифних квот, встановлених на банани та цукор.

Преференційні тарифні квоти можуть застосовуватись для обмеження доступу на ринок несезонних товарів з країн, які не є членами ЄС, як наприклад, тарифні квоти на свіжі томати, які імпортуються з Марокко з 1 жовтня по 31 березня відповідно до умов преференційної угоди. Доступ на ринок може також регулюватись умовами щодо мінімальної ціни. Це стосується, наприклад, імпорту за тарифними квотами гвоздик та роз з Кіпру, Ізраїлю, Йорданії, Марокко, Західного берегу ріки Йордан та сектору Газа, які повинні імпортуватись за ціною не вищою за 85% від ціни ЄС.

ЄС також застосовує тарифні квоти щодо імпорту з деяких країн відповідно до домовленостей, досягнутих в рамках процедури врегулювання торгових суперечок, або у зв'язку з процесом розширення ЄС. Водночас, ЄС застосовує безмитні режими або знижені тарифи щодо імпорту деяких товарів за преференційними угодами та домовленостями, які діють з більшістю торгових партнерів. Режим найбільшого сприяння застосовується тільки до окремих країн-членів СОТ. Щодо інших торгових партнерів діють різноманітні преференційні режими, які передбачають надання широкої системи пільг, порівняно з режимом найбільшого сприяння. Наприклад, Аргентина може здійснювати експорт до ЄС за режимом РНС, але також має право на преференції в рамках ГСГТ для несільськогосподарських товарів; Камерун, окрім РНС та ГСП, має право на преференції, передбачені як Ломеською конвенцією, так і режимом, який застосовується щодо товарів з країн АКТ; а Сьєрра-Леоне, крім усіх вищезазначених, має ще додаткові преференції для сільськогосподарських товарів в рамках ГСП, як найменш розвинена країна.

Для України на сьогоднішній день найбільш раціональним вважається проведення політики селективного протекціонізму, відповідно до якої ринки споживчих товарів можуть бути центральними об'єктами її впливу. У той же

час протекціоністські заходи щодо ринків інвестиційних товарів повинні бути вибірковыми, оскільки:

ця група товарів визначає конкурентні переваги країни;

як правило, ці товари користуються обмеженим або одиничним попитом;

ринки таких товарів відчутно реагують на зміну господарської кон'юнктури, що потребує при використанні методів протекціонізму враховувати фазу ділового циклу, в якій перебуває економіка.

У той же час обмеження міжнародної конкуренції може супроводжуватися зниженням її інтенсивності на внутрішньому ринку. Крім того, як засвідчує міжнародний досвід, вимоги запровадження протекціоністських заходів нерідко обумовлені небажанням суб'єктів господарської діяльності адекватно реагувати на кон'юнктуру ринку, що змінюється. І в такому разі політика протекціонізму призводить до прямо протилежних, ніж очікувані, результатів: послаблюється боротьба за споживача, зростають витрати виробництва, стають морально застарілими технології. Внаслідок цього політика протекціонізму може обернутися міжнародною ізоляцією національної економіки.

Митно-тарифна політика будь-якої держави, яка здійснює радикальні економічні перетворення, повинна слугувати двом основним цілям:

- с

створювати рівні умови для конкуренції вітчизняних і іноземних виробників, включаючи можливість застосування тимчасових заходів захисту національних виробників, які здійснюють перебудову виробництва, його раціоналізацію і реструктуризацію, впроваджують нові методи управління з метою підвищення конкурентоспроможності;

- з

абезпечувати належний рівень надходжень до державного

бюджету і тим самим робити певний внесок у зусилля уряду, спрямовані на досягнення макроекономічної стабілізації.

Слід зазначити, що Україна повинна приділити особливу увагу зовнішнім джерелам надходжень до державного бюджету. Але це не означає, що, якщо Україна знаходиться на стадії економічної трансформації, вона повинна використовувати максимальні ставки мит на імпорт товарів. Світовий досвід доводить, що ефективний рівень тарифів не повинен перевищувати 10-15%.

Перевищення цього рівня призводить не до збільшення, а навпаки - зменшення доходів державного бюджету, оскільки імпорتنі операції починають здійснюватися за "тіньовими" схемами.

Митно-тарифна політика України пройшла декілька етапів свого розвитку, від застосування заходів ліберальної тарифної політики, до політики селективного протекціонізму.

Формування діючого протягом певного відрізка часу митного тарифу проводиться виходячи з реального стану економіки країни. Для цього враховуються наступні чинники: конкурентоспроможність вітчизняної продукції, можливості внутрішнього виробництва та строків освоєння продукції, ступінь дефіцитності товару, рівень його виробничої та соціальної значимості, збереження та створення нових робочих місць, можливість залучення іноземних та стимулювання внутрішніх інвестицій тощо. Коригування діючих на певний момент часу ставок імпортного тарифу здійснюється виходячи із динаміки розвитку економіки країни.

Відповідно до постанови Кабінету міністрів України від 7 лютого 1994 р. N 62 з метою розроблення пропозицій з питань митно-тарифного регулювання та врахування при цьому інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і держави в цілому при Кабінеті Міністрів України діє Митно-тарифна рада.

На МТР покладено виконання наступних завдань:

розроблення пропозицій про основні напрями і засоби реалізації митно-тарифної політики України;

розроблення проектів актів законодавства України та міжнародних договорів України щодо митно-тарифного регулювання;

підготовка пропозицій про встановлення, скасування або зміну ставок ввізного та вивізного мита;

підготовка і розгляд пропозицій про внесення змін до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Після розгляду питання щодо зміни ставок ввізного мита на конкретний товар на засіданні МТР та прийняття відповідної постанови КМУ, повторне звернення відносно зміни ставок ввізного мита можливе лише через 6 місяців, за умови надання відповідного економічного обґрунтування.

Після розгляду на Митно-тарифній раді і прийняття рішення щодо зміни ставки ввізного мита на конкретну товарну продукцію повторне звернення відносно зміни ставок ввізного мита можливе лише через 6 місяців за умови об'єктивних даних відносно неповної ефективності встановлення ставок ввізного мита.

На даний час відповідно до статті 2 Закону України від 05.04.2001 р. №2371-111 із редакцією від 01.01.2013 року "Про Митний тариф України" встановлення нових та зміна діючих ставок ввізного мита, визначених Митним тарифом України, здійснюється Верховною Радою України шляхом прийняття законів України з урахуванням висновків Кабінету Міністрів України.

В Україні застосовуються такі види ставок мита:

- 1) адвалорна - у відсотках до встановленої митної вартості товарів;
- 2) специфічна - у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування, встановлену ст. 279 Митного Кодексу як кількість таких товарів у встановлених законом одиницях виміру;

3) комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Ставки мита, крім сезонного та особливих видів мита, встановлюються виключно законами України з питань оподаткування.

Ввізне мито є диференційованим щодо товарів, що походять з держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. У разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

До товарів, що походять з України або з держав - членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом.

До решти товарів застосовуються повні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

Вивізне мито нараховується за ставками, встановленими Вивізне мито нараховується за ставками, встановленими Митним Кодексом.

Особливі види мита нараховуються за ставками, встановленими рішеннями Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, відповідно до законів України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну" [49].

У 2001 р. Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі були прийняті рішення щодо запровадження остаточних антидемпінгових мит щодо експорту електроенергії до Болгарії, Молдови, Польщі, Румунії, Словацької

Республіки, Чехії, Угорщини та імпорту в Україну ламп електричних з Російської Федерації та хутра штучного і полотно ворсового з Республіки Білорусь.

Основною особливістю антидемпінгових, компенсаційних і спеціальних мит є “вибірково-конкретний характер” їх впливу. Вони застосовуються щодо імпорту окремих іноземних товарів або виробників, які використовують демпінг чи субсидії при експорті, або у разі загрози масованого імпорту товарів на український ринок.

Особливі види мита можуть застосовуватись тільки після проведення розслідування і отримання об'єктивних доказів того, що саме несприятливий вплив іноземної конкуренції заподіяв або невідворотно загрожує заподіяти істотної шкоди якій-небудь галузі української економіки. Ці обставини ускладнюють процес введення та використання особливих видів мита.

У 1993 р. в Україні був значно лібералізований зовнішньоторговельний режим. Єдиний митний тариф України встановив імпорتنі тарифи на рівні 0-10% на більшість товарних позицій. Лише незначна частина товарів обкладалася за ставками 15-30%, а максимальний їх рівень становив 50% (алкогольні та тютюнові вироби). При цьому товари, які імпортувалися з країн, що розвиваються, митом не обкладалися, а товари з промислово розвинених країн, з якими Україна мала угоди про надання режиму найбільшого сприяння, оподатковувалися за пільговими ставками.

У 1994 р. кількісні експортні обмеження щодо багатьох видів товарів, які існували на той час, було скасовано. Виняток становили товари, що підлягають добровільним експортним обмеженням у рамках міжнародних угод (текстиль, сталь), а також деякі стратегічні товари, внесені до списку “спеціального експортного режиму” (сталь, вугілля, нафтопродукти, електроенергія, коштовне каміння та метали). У той же час, ставки ввізного мита були значно підвищені у фіскальних цілях на високоліквідну продукцію

та підакцизні товари. Ставки на енергоносії та сировину навпаки були зменшені.

На початку 1996 р. у зовнішньоторговельній політиці відбулися суттєві зміни. Експортні податки по ряду товарних груп (шерсть і шкіра тварин, чорні й кольорові метали) були відновлені. З лютого 1996 р. запроваджуються нові експортні обмеження та індикативні ціни на багато видів експортної продукції. У митно-тарифному регулюванні посилюються протекціоністські заходи, спрямовані на захист вітчизняної промисловості.

Таким чином, Україна, не маючи на той час теоретичної концепції становлення і розвитку зовнішнього сектора економіки, емпіричним шляхом дійшла висновку про передчасність лібералізації зовнішньої торгівлі й зробила ставку на політику протекціонізму. Вирішальну роль у прийнятті такого рішення відіграли два чинники: зменшення місткості внутрішнього ринку і різке падіння обсягів національного виробництва.

З 1999 р. Україна починає поступово лібералізувати свій імпорتنний режим. Це, зокрема, пов'язано з необхідністю виконувати зобов'язання перед міжнародними фінансовими організаціями щодо лібералізації зовнішньоторговельного режиму.

16 травня 2008 року Україна стала 152-м членом Світової організації торгівлі, що вимагало швидкої адаптації вітчизняного законодавства в митній сфері до вимог ЄС з метою інтеграції економіки у світогосподарські зв'язки із забезпеченням економічної безпеки держави. Вступ до цієї організації вимагав зміни розмірів ввізного мита на продукцію відповідно до досягнутих домовленостей.

На сьогодні обкладення товарів увізним митом при ввезенні на митну територію України здійснюється у відповідності до Закону України 05.04.01 № 2371-III «Про Митний тариф України» із редакцією від 01.01.2013. Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10.04.08 № 250 передбачено щорічне

зниження ставок ввізного мита на окремі товари відповідно до міжнародних тарифних зобов'язань України в умовах членства у СОТ.

Після вступу України до СОТ середньоарифметична ставка ввізного мита по всьому Митному тарифу зменшилась з 5,09 до 4,96 %.

Середньоарифметична ставка ввізного мита на продовольчі товари зменшилась з 13,79 до 9,16 %.

Зокрема, рівень середньоарифметичної ставки ввізного мита зменшився:

на групу 02 (м'ясо та харчові нутрощі) – з 21,5 до 12,3 %,

на групу 04 (молоко та молочні продукти) – з 24,9 до 10,01 %,

на групу 11 (продукція борошномельно-круп'яної промисловості) – з 23,4 до 10,3 %,

на групу 16 (готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних) – з 17,3 до 8,9 % [2].

В інших продовольчих групах зміна ставок відбулася тільки за окремими товарними підкатегоріями УКТЗЕД, що є незначними.

Рівень середньоарифметичної ставки ввізного мита на промислові товари зменшився з 4,43 до 4,22 %.

Зменшення ставок ввізного мита відбулось по 8 товарних групах УКТЗЕД. Зокрема, рівень середньоарифметичної ставки ввізного мита зменшився:

на групу 48 (папір, картон) – з 2,8 до 0 %,

на групу 74 (мідь і вироби з неї) – з 2,5 до 0,01 %,

на групу 87 (автомобілі, тягачі, велосипеди та інші наземні засоби) – з 10,5 до 6,3 %,

на групу 94 (меблі) – з 9,6 до 3,9 % [2].

В результаті приведення ставок увізного мита на товари у відповідність із рівнем, визначеним Графіком тарифних зобов'язань України перед СОТ на 2009 рік, у порівнянні з 2008 роком середньоарифметична ставка ввізного

мита по всьому Митному тарифу зменшилась з 5,45 до 5,43 %, у тому числі на продовольчі товари – з 9,16 до 9,15 %, на промислові товари - з 4,22 до 4,18 %;

на 2010 рік, середньоарифметична ставка ввізного мита по всьому Митному тарифу зменшилась з 5,43 до 5,42 %, у тому числі на продовольчі товари – з 9,15 до 9,14 %, на промислові товари - з 4,18 до 4,16 %;

на 2011 - 2013 роки ставки ввізного мита будуть зменшені тільки по окремих товарних підкатегоріях УКТЗЕД, що не призведе до зменшення рівня середньоарифметичної ставки мита по всій товарній номенклатурі.

На даний час у Митному тарифі України нараховується 2615 товарних підкатегорій (23,6 % від загальної кількості десятизначних товарних кодів тарифу), на які встановлені менші ставки ввізного мита, ніж відповідні рівні, що визначені додатком 1 до Протоколу про вступ України до СОТ, а саме:

- 378 (14,4 %) товарні коди, що класифікуються у 1-24 групах згідно з УКТЗЕД. Серед них товарні коди, за якими класифікуються – тварини для зоопарків, племінні тварини, риба, жири, продукція з тропічних плодів, тощо;

- 2 237 (85,6 %) товарні коди, що класифікуються у 25-97 групах УКТЗЕД. Серед них понад 200 товарних підкатегорій, за якими класифікуються товари, що призначені для промислового складання транспортних засобів [2].

Таким чином, відповідно до Митного тарифу України менші ставки порівняно з рівнями, визначеними домовленостями України перед СОТ, встановлені на: хімічні продукти, миючі засоби, добрива, фототовари; машини та побутову техніку; пластикові та гумові вироби; сіль, руди, шлаки нафтопродукти; живі тварини, м'ясо, рибу та молоко; овочі, каву, чай, зернові, борошно; автотранспорт та інші засоби; текстиль та вироби з нього; метали та вироби з них.

В якості окремого аспекту є необхідним зазначити, що серед цих товарних груп зниження рівня митних ставок помітно позначилося на

зростанні обсягів імпорту ряду видів продукції, насамперед аграрного сектору, які виробляються в Україні.

З 1 січня 2013 року Верховна Рада України підвищила ставки ввізного мита на майже 100 товарних позицій на 10 знаках згідно з УКТ ЗЕД до максимально можливого рівня, визначеного Україною зі Світовою організацією торгівлі. Найбільш істотні зміни розмірів ставок ввізного мита передбачені для наступних товарних груп згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності: живих дерев та інших рослин, зрізаних квітів та декоративної зелені (товарів товарної групи 06); пластмаси, полімерних матеріалів і виробів з них, хімічної продукції (товарів товарних груп 38, 39); машин, обладнання та механічних пристроїв, електричних машин, обладнання та їх частин (товарів товарних груп 84, 85); продуктів органічної та неорганічної хімії (товарів товарних груп 28, 29); барвників, пігментів, мастик, лаків (товарів товарної групи 32); штукатурних матеріалів, вапна, цементу (товарів товарної групи 25).

Як зазначив під час виступу в парламенті голова комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики Віталій Хомутиннік, підвищення ставок може принести до бюджету країни додатково 500 млн грн [80]. Безперечним є факт про важливу фіскальну роль мита у структурі доходів держави, але використання митно-тарифного регулювання має здійснюватися з метою оптимізації та підвищення ефективності зовнішньоторговельних зв'язків країна та національного господарства. Як показує практика європейських країн збільшення дохідної частини бюджету від митних надходжень відбувається не за рахунок підвищення їх ставок, а, навпаки, пониження, що активізує зовнішньоекономічну діяльність і збільшує доходи за рахунок зростання обороту.

Пріоритетним у цьому напрямку удосконалення митної політики є також створення умов, що максимально забезпечать приплив іноземних

інвестицій до національної економіки, оскільки митне регулювання є специфічним показником привабливості держави для іноземних інвестицій. Значна частка інвестицій здійснюється у формі тих або інших товарів, а також технологічних процесів, що не мають вітчизняних аналогів. З метою оперативного залучення великомасштабних інвестицій у реальний сектор української економіки доцільним було б прискорити процес ухвалення законодавчих актів, що визначають встановлення і застосування так званих заохочувальних мит щодо товарів інвестиційного призначення.

Для гармонізації й уніфікації законодавства України з митних питань із загальноприйнятими у світовій практиці нормами, Міністерством економіки спільно з Державною митною службою України було розроблено Закон України від 22.12.2005 р. № 3269-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України». Цим законом митне законодавство України з питань митної оцінки та визначення країни походження товарів приведене у відповідність до положень угод СОТ.

Продемонстровано, що здійснюючи міжнародне митне співробітництво у межах Всесвітньої Митної Організації, а також Європейської Економічної Комісії ООН – міжнародних організацій, під егідою яких і відбувається розроблення та прийняття більшості міжнародних договорів з митних питань, Україна стала учасницею значної кількості міжнародних митних конвенцій. Визначивши і проголосивши пріоритетним напрямом зовнішньої політики інтеграцію до Європейського Союзу, Україна, як і інші кандидати в члени ЄС, бере на себе зобов'язання щодо поступового приведення національного законодавства у відповідність до існуючого в Європейському Союзі. При цьому адаптація національного законодавства України до законодавства ЄС, СОТ та міжнародних норм має здійснюватися з огляду на національні інтереси України, особливості української національної правової системи, економічні та соціальні умови українського суспільства.

Процес оптимізації законодавства України у митній сфері не можна вважати завершеним. Тому важливим є подальший процес удосконалення Митного Кодексу України із внесенням відповідних змін та доповнень до нього. Відповідно, для належної імплементації нового кодексу необхідним є перегляд усієї нормативно-правової бази митного регулювання відповідно Митного Кодексу та здійснення внутрішньої гармонізації цієї бази.

3.3. Трансформація митної політики України в процесі розширення і поглиблення європейської інтеграції

У 90-ті роках минулого століття перед ЄС вперше реально постала перспектива збільшення кількості держав-членів за рахунок саме країн Центральної та Східної Європи. Після розпаду Радянського Союзу у Європі виникли два центри економічного та й політичного тяжіння: Європейський Союз та Росія. При цьому переважна частина центрально- та східноєвропейських країн поставила за мету приєднатися до ЄС.

Умови прийняття країн Центральної та Східної Європи до ЄС були сформульовані Європейським Союзом в Копенгагені у червні 1993р. та отримали назву «копенгагенські критерії». Політичні критерії передбачають стабільність інституцій, які забезпечують демократію, верховенство закону, права людини та захист інтересів національних меншин. Юридичні критерії мають на увазі спроможність взяти на себе в повному обсязі зобов'язання, що пов'язані з членством ЄС, включаючи відданість цілям політичного, економічного та монетарного союзу.

Економічні критерії вимагають наявності функціонуючої ринкової економіки та здатності конкурувати й витримати тиск ринкових сил на внутрішньому ринку Європейського Союзу. Складовими оцінки економічних

критеріїв можливості вступу країн субрегіону до Європейського Союзу є виконання наступних умов:

рівновага між попитом та пропозицією встановлюється внаслідок взаємодії ринкових сил; ціни та торгівля лібералізовані;

відсутність суттєвих бар'єрів, які обмежують вступ у ринок (створення нових фірм) та вихід з нього (банкрутство);

створена юридична система, яка включає регулювання прав власності; реалізація законів та контрактних зобов'язань може бути забезпечена в примусовому порядку;

досягнута макроекономічна стабільність, складником якої є забезпечення стабільності цін, державних фінансів та балансу зовнішніх розрахунків;

наявність широкого консенсусу щодо ключових складників та цілей економічної політики;

достатній рівень розвитку фінансового сектору, здатного перетворювати заощадження в інвестиції у виробництво;

спроможність конкурувати та витримати тиск ринкових сил на внутрішньому ринку Європейського Союзу;

наявність функціонуючої ринкової економіки, яка характеризується рівнем стабільності, достатньої для того, щоб економічні агенти приймали рішення в стабільному та передбачуваному середовищі;

достатня кількість за прийнятними цінами фізичного та людського капіталу, включаючи інфраструктуру (постачання енергії, телекомунікації, транспорт тощо), можливості освіти, науки та перспективи їх розвитку;

ступінь впливу держави та діючого законодавства на конкурентоспроможність засобами торговельної політики, шляхом проведення відповідної політики в галузі конкуренції та надання державної допомоги, сприяння середнім та малим підприємствам тощо;

рівень та динаміка торговельної інтеграції країни з Союзом до вступу (обсяги та структура торгівлі з країнами-членами Союзу);

питома вага малих фірм (оскільки малі фірми скоріше за все отримують позитивні здобутки від поліпшення доступу до ринку, а великі фірми меншою мірою схильні адаптуватися до нових умов).

Аналіз соціально-економічного розвитку України показує, що практично у виконанні всіх складових оцінки готовності приєднатися до Європейського Союзу країна мала одні з найгірших показників у Центральній та Східній Європі. У країні за двадцять років незалежності не вдалося провести ефективні реформи, глибока криза охоплювала практично всі сфери соціально-економічного розвитку. Більш того, за рівнем соціально-економічного розвитку Україна почала суттєво відставати від багатьох країн субрегіону, а за оцінками конкурентоспроможності національної економіки посідала останні місця не тільки серед європейських країн, але й у порівнянні з багатьма іншими країнами, що розвиваються. Відсутність громадського консенсусу щодо напрямків та темпів соціально-економічних реформ, практично стабільно неефективна діяльність урядів суттєво віддаляє перспективу не тільки повного, але й асоційованого членства України в ЄС. Очевидно, що тільки послідовні, глибокі та рішучі реформи можуть змінити цю тенденцію кардинально.

У 1988 р. у Європейському Союзі було прийнято рішення про поглиблення економічної інтеграції та перехід до створення Європейського економічного та валютного союзу. У 1992 р. у Маастрихті були сформульовані основні вимоги до країн-членів ЄС, які можуть приєднатися до Європейського валютного союзу (т.з. «маастрихтські критерії»). Однак, вони вимагали деталізації, а тому були розвинені у «Копенгагівських критеріях», що були закріплені у заключному акті Європейської ради 1995 року. Відтепер вимоги, яким країна повинна відповідати називаються Копенгагенські критерії. Розглянемо їх:

1) політичний критерій: стабільність функціонування національних інститутів, що забезпечують демократію, верховенство закону, права людини і захист інтересів національних меншин;

2) економічний критерій: наявність сформованої і діючої ринкової економіки;

3) здатність конкурувати і витримати натиск ринкових сил на внутрішньому ринку Євросоюзу;

4) готовність прийняти на себе у повному обсязі зобов'язання, пов'язанні зі вступом у ЄС.

Критерії конвергенції (зближення) (Convergence Criteria) — умови, виконання яких дає державам ЄС право приєднатися до третього етапу Економічного й монетарного союзу (ЕМС). Договір про ЄС визначає п'ять критеріїв конвергенції, які стосуються цінової стабільності, дефіциту бюджету, державного боргу, стабільності національної валюти та відсоткових ставок. А саме:

відношення державного дефіциту до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 3%;

відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 60%;

стабільність цін і сталість середніх темпів інфляції протягом одного року до проведення оцінювання; при цьому показник росту інфляції не може більш ніж на півтора відсотки перевищувати відповідні показники трьох найкращих (з погляду цінової стабільності) країн-членів;

довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати більш, ніж на два відсотки від середнього рівня таких ставок по трьох країнах ЄС із найстабільнішими цінами (близько 8,5—9%);

протягом щонайменше двох років і без значного напруження з боку відповідної країни, нормальне відхилення величини обмінного курсу не

повинно виходити за граничні значення, передбачені механізмом обмінного курсу країн-членів [24].

Порівняння цих критеріїв з параметрами розвитку України має на сучасному етапі переважно теоретичний характер. Разом з цим ці критерії можуть розглядатися і з суто практичної точки зору як певні орієнтири для макроекономічної стабілізації в Україні, розвитку грошово-кредитної та валютної сфер.

Серед основних вищенаведених макроекономічних показників розвитку України стурбованість викликають невисокий рівень економічного розвитку країни, в цілому зниження об'єму ВВП, невелика частка країн ЄС в експорті України та відносно низький рівень прямих іноземних інвестицій. За цими показниками Україна суттєво відстає не тільки від країн ЄС, але й від країн Центральної та Східної Європи. Кардинальна зміна якісних та кількісних показників соціально-економічного розвитку України є головною передумовою приєднання країни до Європейського Союзу.

1. Рівень інфляції.

Це базовий критерій для країн, які бажали б стати членом економічного і валютного союзу. За даними Державного комітету статистики, за підсумками 2012 року в Україні відбулося зменшення індекса споживчих цін - річна дефляція склала 0,2%. Востаннє дефляцію в Україні було зафіксовано за підсумками 2002 року, коли ціни знизилися на 0,6%. 2011 рік Україна завершила із інфляцією у 4,6%, що, утім, було найнижчим показником серед країн регіону. Згідно із бюджетом на 2013 рік, уряд очікує, що ціни мають зрости на 7,9% [57].

Відповідно до вимог Європейського Союзу, середній рівень інфляції протягом останніх років не повинен перевищувати 3-3,5%. Одночасно із цим Національний банк повідомив про зниження індексу виробництва у базових галузях на 4% у листопаді (після 5% падіння у жовтні). Експерти кажуть, що між дефляцією і падінням виробництва є прямий зв'язок. У важкі для

економіки часи дефляція стає одним із чинників подальшого погіршення ситуації, тоді як інфляцію уряди багатьох країн використовують як один із способів простимулювати відновлення економічного зростання.

Політика уряду напередодні парламентських виборів була спрямована на підтримання цінової та курсової стабільності негативно вплинула на економіку країни і разом із несприятливою зовнішньою кон'юктурою, призвела до уповільнення економіки. Нацбанк був змушений впроваджувати дуже жорстку монетарну політику із застосуванням дуже високих ставок за кредитами і за депозитами, звідси і обмеження кредитування реального сектора економіки. Зате можна радіти скороченню інфляції і навіть дефляції. Але треба пам'ятати, що зворотнім її боком стає падіння виробництва. І на 50% у цьому падінні винна внутрішня економічна політика, а не світова криза і погіршення експортної кон'юктури

2. Рівень дефіциту державного бюджету.

Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП на сьогодні є найбільш розповсюдженим індикативним показником, що використовується для оцінки стану бюджетної безпеки і це значення не повинно перевищувати 3%, що є одним з критеріїв бюджетної безпеки країн ЄС.

В Україні протягом 2007-2011 рр. (табл.3.1.) показник бюджетного дефіциту по відношенню до ВВП перевищував встановлене порогове значення лише у 2009-2010 рр., та становив відповідно 3,88% та 6,5%

Таблиця 3.1.

Показники стану бюджетної безпеки протягом 2007-2014 рр.

Показник	Роки							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ВВП, млн.грн								
Доходи, млн.грн.	20731	948056	914720	986926,29	1038246	1473508001	708000	1887000

У % до ВВП	23,02	24,44	22,93	24,38	30,29	24,38	21,17	19,69
Видатки, млн.грн.	174254,3	241490,1	242437,2	303 588,7	333414,5	358010,38	373 880,5	395 102,0
У % до ВВП	24,18	25,47	26,50	30,76	32,11	24,26	21,89	20,94
Дефіцит(-) / профіцит(+), млн.грн	9842,9	-12502,0	-35517,2 6	64 265,5	23 554,0	25 129,48	17 080,0	28 305,0
У % до ВВП	1,37	1,32	3,88	6,5	2,3	1,7	1,0	1,5

*Розраховано за даними:[71].

За даними Прогнозу Державного бюджету України на 2013 та 2014 роки передбачається скорочення дефіциту державного бюджету з 1,6 відсотка ВВП у 2012 році до 1 відсотка у 2013 та 1,5 відсотка у 2014 році, що забезпечить помірковане зростання темпів державного боргу, яке не перевищуватиме темпи зростання ВВП. Утримання зазначеного рівня дефіциту планується досягти завдяки зростанню доходів бюджету та оптимізації бюджетних видатків.

В Україні боротьба із незбалансованістю бюджету розпочалася з прийняття Програми економічних реформ Президента України на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава, нової редакції Бюджетного кодексу, прийняття Податкового кодексу, Закону України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи".

3. Рівень сукупного державного боргу.

Наступним фундаментальним індикатором виступає стан і динаміка державного боргу. За вимогами ЄС він не повинен перевищувати 60% від ВВП, причому перевищення, як виняток, допускається лише за умови, що хоча сукупний борг перевищує в останні роки визначений рівень, він повинен мати стабільну тенденцію до зниження.

За період 2008-2009 років та за перші 2 місяці 2010 року було нарощено державний борг з 71,3 млрд. грн. до майже 230 млрд. грн., тобто

зростання становило 3,2 рази (рис.3.1.). При цьому цей приріст в основному складався з вкрай не вигідних запозичень на короткі терміни та під високі відсотки. Це спричинило інерційне зростання боргу і збільшення виплат з його обслуговування за результатами 2010 року і в 2011 році. У 2011 році вперше за 4 роки зламано негативну тенденцію зростання рівня державного боргу. На кінець року рівень державного боргу становив, за оцінкою Міністерства фінансів України, 27,2% до ВВП. У 2010 році він був на рівні 29,6%.

4. Довгострокові процентні ставки.

До найважливіших критеріїв Європейського співтовариства належать також довгострокові ставки, які не повинні перевищувати 8% на рік. Незважаючи на те, що внаслідок циклічності розвитку періодично очікується незначне підвищення ставок у всьому світі, для Європи рівень довгострокових ставок залишається відносно стабільним. Україна ж на теперішній момент навіть за середньостроковими ОВДП має прибутковість, яка не опускається нижче 20-25% (що віддзеркалює високий економічний та політичний ризик нашої країни).

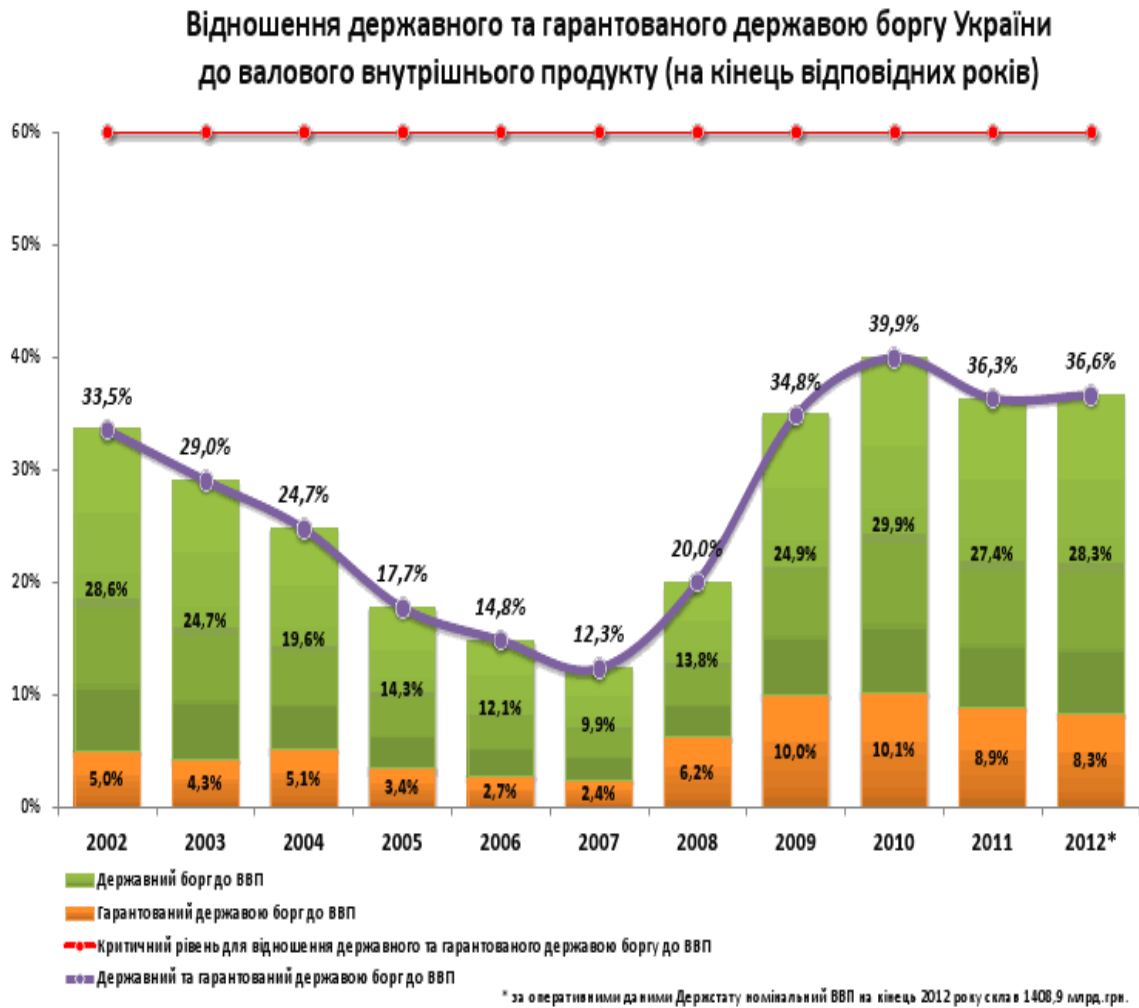

Рис. 3.1. Відношення державного та гарантованого державного боргу України до валового внутрішнього продукту (на кінець відповідних років)

Ситуація на валютному ринку упродовж 2012 р. залишалася стабільно напруженою. Офіційний курс гривні був практично незмінним, проте періодичне поширення панічних настроїв та глибина ситуативного падіння курсу в окремі епізодичні сплески попиту на валюту (зокрема на початку вересня 2012 р., за підсумками якого показник чистого обсягу інтервенцій НБУ виявився негативним порівняно з попереднім місяцем, досягнувши 12-місячного максимуму – 1,5 млрд дол. США), демонструють наявність девальваційного потенціалу гривні. Чинниками його нагромадження є:

– високі інфляційно-девальваційні очікування, обумовлені наростанням негативного сальдо торговельного балансу, значними обсягами зовнішнього боргу (від’ємна чиста зовнішня позиція економіки України на 01.07.2012 р. становила майже 50,6 млрд дол. США), загальним депресивним станом національної економіки та демонстраційним ефектом світової фінансової нестабільності;

– девальвація валют країн-сусідів;

– значний попит на купівлю населенням валюти для повернення валютних кредитів та утворення заощаджень.

Для мінімізації валютних ризиків і врівноваження готівкового й безготівкового валютного ринку в Україні у грудні 2011 р. Міністерство фінансів випустило в обіг валютні ОВДП та восени 2012 р. вивело на внутрішній ринок валютні казначейські зобов'язання на 200-300 млн дол. США. Слугуючи привабливим інструментом для заощаджень населення і формуючи канал валютних надходжень до бюджету за рахунок внутрішніх ресурсів, валютні державні цінні папери разом з тим формують канал перетворення фіскальних ризиків на валютні, що у випадку різкої девальвації може вкрай негативно позначитися на міжнародних резервах НБУ та погіршити стан фінансової системи країни в цілому.

Важливим напрямком у сфері європейської інтеграції є співпраця та співробітництво Україна – ЄС у митній сфері, зокрема виконання заходів щодо Порядку денного асоціації Україна – ЄС, який має на меті підготування та сприяння набуттю чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У рамках виконання даного пріоритету маємо відповідні здобутки. Так, у частині правил визначення країни походження товарів, що будуть застосовуватись в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейською стороною в рамках майбутньої Угоди запропоновано застосовувати стандартні правила походження товарів Європейського Союзу.

На сьогоднішній день Держмитслужба України є уповноваженою на видачу сертифікатів переміщення (походження) за формою "EUR.1".

Новий Митний кодекс України приведено у відповідність до європейських норм:

- Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур,
- Конвенції про спільну транзитну процедуру,
- Конвенції про тимчасове ввезення,
- Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами,
- Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів, а також імплементація у національне законодавство Рамкових стандартів безпеки Всесвітньої митної організації.

Запроваджується низка прогресивних інструментів щодо здійснення митного оформлення. Зокрема, суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності буде надано право:

- здійснювати митне оформлення товарів у будь-якому митному органі;
- власникам транспортних засобів вивантажувати товари на склади тимчасового зберігання, з метою уникнення простоїв у випадках, коли митне оформлення цих товарів затягується;
- декларування товарів різних найменувань (більше 10 товарних під категорій) за одним кодом;
- подання попередньої декларації за відсутності точних відомостей про товар.

Крім того, Кодексом запроваджується інститут уповноваженого економічного оператора, удосконалено митні режими (умови здійснення реімпорту та реекспорту, можливість переробки товарів під митним контролем, перевантаження товарів у межах одного пункту пропуску без подання митної декларації), визначено єдиний механізм застосування

гарантій, врегульовано правила здійснення митної брокерської діяльності, роботи митних складів, магазинів безмитної торгівлі.

Також, новою редакцією Митного кодексу запроваджено нове поняття «Компроміс у справі про порушення митних правил», яке полягає у можливому укладенні мирової угоди між митним органом та особою в діях якої відсутні ознаки злочину, що вчинила порушення митних правил.

Пріоритети митного співробітництва ЄС з України (2011-2013 рр.):

- створення безпечних і безперешкодних умов здійснення торгівлі (прискорення всіх митних процедур, інтегроване управління кордонами, поліпшення прикордонної інфраструктури);

- впровадження ефективної системи аналізу ризиків для боротьби з митними правопорушеннями (обмін попередньою митною інформацією);

- модернізація діяльності митної служби України (впровадження сучасних митних стандартів, імплементація Стратегії модернізації Держмитслужби, боротьба з корупцією, приєднання України до Конвенції про спільну транзитну процедуру та спрощення формальностей у торгівлі товарами, участь Держмитслужби в заходах Програми "Митниця-2013»).

Україна вже зробила багато етапів адаптації законодавства для інтенсифікації транскордонного та регіонального співробітництва, що сприятиме прискоренню процесів інтеграції у світове співтовариство, дозволить вийти на відповідний рівень економічного, демократичного розвитку, але потрібно зробити ще більше. Вступ до ЄС полягає у можливості виходу нашої країни на рівень розвитку європейських держав і отримання доступу до одного із найвідкритіших ринків, приєднатися до європейської системи охорони здоров'я, ринку праці, сприятиме залученню іноземних інвестицій.

Висновки до розділу 3

На сучасному етапі розвитку світового господарства найбільший прояв мають процеси глобалізації. Найбільш потужнішим інтеграційним угрупованням зараз виступає Європейський Союз. Україна визначила вектор європейського співробітництва як основний, але складність інтегрування полягає в тому, що країни Західної Європи розвивалися поступово, Україна, у свою чергу, була відірвана від цих країн і мала зовсім інший механізм управління, виробництва і розподілу, сформований на основі суспільної власності.

Процес інтеграції до ЄС не можна відділяти від внутрішніх процесів, що відбуваються в Україні. Результати реформ невпинні, відповідно й просування на шляху європейської інтеграції не є задовільним. Серед низки внутрішніх проблем слід виділити: повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій; високий рівень корупції та економічної злочинності; невідповідність вітчизняного законодавства і стандартів існуючим в Європейському Союзі нормам; відсутність консенсусу стосовно європейського вибору як серед населення, так і на рівні державних інституцій; гострий дефіцит досвідчених фахівців з проблем інтеграційних процесів в цілому та європейської інтеграції зокрема; потребують невідкладного вирішення і питання політичного характеру.

Результати свідчать, що український шлях до Європи буде складнішим і важчим, ніж у більшості інших центрально- і східноєвропейських країн. Аналіз відповідності економіки України Копенгагівським критеріям показав, що по деяких із них Україна виглядала краще ніж країни Європейського Союзу, однак, щодо рівня інфляції та процентних ставок, вона суттєво “випереджає” встановлені показники. Окрім того, що стосується найобґрунтованішої характеристики економічного добробуту країни - рівня ВВП на душу населення, то Україна значно поступається навіть найменш розвиненим країнам Європи.

Висновки

Історія виникнення митної справи сягає сивої давнини та пов'язана із розвитком зовнішньої торгівлі, становленням державності та необхідністю наповнення державної казни. При ввезенні, вивезенні чи пересуванні товару через митну територію тарифи стали стягуватися окремими князівствами та виникла потреба законодавчого врегулювання цих відносин на рівні країн. Митна справа набула швидкого розповсюдження в Європі, а потім й на інших континентах та стала важливим фіскальним механізмом.

Митна справа України пройшла довгий період формування під впливом різних історичних подій від з IV – V ст. до н.е., коли у містах Причорномор'я почалося стягнення податків за просування через чужу територію до сучасного етапу. Новим етапом розвитку митно-тарифної системи України можна вважати набуття Україною незалежності. У Законі "Про економічну самостійність Української РСР", що прийнятий 2 серпня 1990 р. серед головних принципів економічної політики України було названо і створення національної митниці. Науковці виділяють чотири етапи сучасного розвитку митно-тарифної політики України, кожен з яких характеризувався певними особливостями митної політики і вектор її реалізації залежить від умов розвитку суспільства. Четвертий етап вдосконалення законодавства відповідно до вимог міжнародних організацій, призвело до необхідності виокремлення п'ятого етапу, який ґрунтується на лібералізації торговельної політики. Найбільш значущою подією цього періоду, що мала кардинально новий вплив на законодавчі зміни став вступ України 16 травня 2008 року до СОТ та відповідно подальший процес адаптації вітчизняного законодавства до вимог європейської спільноти, зокрема прийняття 13 березня 2012 року Митний кодекс у новій редакції.

Митна політика є складовою державної політики основним завданням якої є захист національних інтересів із одночасною інтеграцією у світове господарство, що сприяє сталому розвитку економіки. Реалізація завдань митної політики здійснюється через реалізуються через:

- 1) механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) участь у митних союзах, зонах вільної торгівлі та міжнародних договорах (конвенціях) з митних питань;
- 3) встановлення порядку переміщення товарів через митний кордон України та здійснення їх митного контролю;
- 4) законодавство України з питань державної митної справи.

Можна виділити 6 базових функцій митної політики: фіскальну; економіко-регуляторну; захисну; контрольню-організаційну; інформаційно-статистичну; міжнародно-політичну.

Аналіз фіскального потенціалу вітчизняної митної системи свідчить позитивну динаміку надходжень митних платежів до бюджету протягом аналізованого періоду. Можна зробити також висновок, що впродовж останніх років найбільш фіскально ефективними серед митних платежів залишаються мито та акцизний податок. Проте, фіскальна ефективність ПДВ, не дивлячись на значні розміри бюджетних надходжень від даного податку (83,6%), викликає сумнів, через існування у вітчизняному законодавстві великої кількості пільг.

Важливим показником фіскального потенціалу митної служби можна розглядати співвідношення між надходженнями митних платежів та доходами державного бюджету (або ВВП), що в змозі забезпечити митна служба не спричиняючи руйнівного ефекту на національну економіку та не порушуючи при цьому норм і правил. За весь аналізований період частка митних платежів у структурі доходів державного бюджету коливалася від 36% і досягла піку у 2008 році – 57%. Світова практика засвідчує, що третина

доходів бюджету надходять від справляння митних платежів, а 2/3 – за рахунок інших податкових та неподаткових платежів.

У роботі досліджено місце і роль митного оподаткування в системі економічної безпеки держави та визначено прямий та опосередкований вплив кожної із складових економічної безпеки на митне оподаткування. Встановлено, що прямий вплив мають фінансова, інвестиційна, зовнішньоекономічна, макроекономічна, продовольча складова, а опосередковано впливають соціальна, демографічна, науково-технологічна, енергетична та виробнича складова економічної безпеки.

Рівень ефективності забезпечення митної безпеки досліджено також на основі кількісного та якісного аналізу через систему критеріїв. Отримані результати мають позитивну тенденцію покращення показників митної безпеки, спостерігається збільшення обсягу імпорту товарів у розрахунку на одну посадову особу митних органів як у вартісному, так і в натуральному вираженні, поступове зростання кількості оформлених митних декларацій однією посадовою особою та зменшення часу на їх оформлення, що пояснюється зростанням автоматизації митних процедур та скороченням кількості працівників митних органів. Узагальнюючим показником можна вважати коефіцієнт окупності витрат держави, порівняння її результативності з витратами на діяльність митних органів, який у 2012 році має високе значення 78,95. Отже, перші етапи реформування в митній сфері зумовлені євроінтеграційними процесами та глобалізаційними викликами митній безпеці держави свідчать про певний успіх у даному напрямку, проте, потребують подальшого удосконалення у боротьбі з високим рівнем тінізації.

Інтеграційні процеси в Україні вимагають часу та переорієнтації економічної і політичної системи відповідно до європейських вимог. Розвиток процесу економічної інтеграції полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в

Україну та українськими експортерами на ринках ЄС, запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників.

ЄС усвідомлює невідповідність України інтеграційним критеріям, займаючи щодо неї обережну позицію та очікуючи яких-небудь істотних економічних успіхів. А тому серед членів Європейського Союзу нині переважає тенденція дистанціювання від України як від “проблемної” держави. Окрім того, проблемою є і невизначена остаточна позиція самого ЄС щодо географічних кордонів майбутнього Європейського Союзу та навіть часових рамок приєднання до нього нових країн. Але, незважаючи на деяку парадоксальність, ця невизначеність з боку ЄС на даний момент може обернутися для України певним позитивом: застосування Євросоюзом критерію визначення індивідуальної готовності тієї чи іншої країни до членства, а також відставання в часі з внутрішнім реформуванням самого ЄС, за певних умов, надають Україні можливість надолужити своїх центрально- і східноєвропейських сусідів з метою приєднання до держав-кандидатів на вступ до ЄС.

Інтеграція України до ЄС означає, що всі внутрішні соціально-економічні й політичні перетворення треба будувати навколо європейського вектору, тобто спрямовуватися на реалізацію стратегічного завдання. Європейська інтеграція і навіть вступ до ЄС не є одномоментним політичним актом. Це тривалий процес, який вимагає мобілізації усього суспільства й кардинальної зміни свідомості. Якщо в майбутньому є необхідним стати членом Європейського Союзу, то першочерговим завданням має бути не обговорення дати вступу, а концентрація зусиль на успішній імплементації чинних угод та послідовному здійсненні демократичних і ринкових перетворень.

Список використани джерел

1. А
вдиев В.И. История Древнего Востока / В.И. Авдиев – Ленинград : Госполитиздат, 1953 – 588 с.
2. А
налітична довідка про захист внутрішнього ринку та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ntser.gov.ua/assets/.../Do%20p.%202%20-%20analit.dovidka.d.
3. Б
арановський О.І. Основи фінансової безпеки / О.І. Барановський: інститут економічного прогнозування. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
4. Б
ілецький А.А. Фіскальний та регулюючий потенціал функціонування митної служби України в умовах відкритої економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / А.А. Білецький. – Ірпінь, 2010. – 22 с.
5. Б
ережнюк І. Г. Управління економічною ефективністю роботи митних органів [Електронний ресурс] / І. Г. Бережнюк. — Режим доступу : <http://www.awuj.ru/doc/IPO/Tezi/berejnuk.doc>.
6. Б
ережнюк І.Г. Організаційна структура митної служби та митного органу: шляхи оптимізації / І.Г. Бережнюк, А.Д. Войцещук // Вісник АМСУ. – 2008. – № 4 (40). – С. 3-12.

7. Б
ережнюк І. Г. Реформування митної системи Польщі / І. Г. Бережнюк // Вісник Академії митної служби України. – 2009. – № 2. – С. 20–30.
8. Б
одряга Н. В. Удосконалення системи адміністрування ПДВ / Н. В. Бодряга, Б. І. Кривоборець // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. — 2008. — Вип. 33–2.
9. Б
ойко В.М. Історія митної справи в Україні / Бойко В.М., Багрій-Шахматов Л.В., Попов Г.В. – К. : Вид-во Богдан Карпенко, 2002. – 50 с.
10. Б
оротьба з контрабандою та порушенням митних правил: Підручник / Іванюк М.М., Калетник І.Г., Пашко П.В. та ін.; За заг. ред. А.Д. Войцещука. – Хмельницький: ІНТРАДА, 2008. – 329 с.
11. В
ыполнение государственного бюджета Украины // Минфин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/budget/>

12. Власенко І.В. Продовольча та митна безпека, як важливі складові економічної безпеки України [Електронний ресурс] / І.В. Власенко
Режим доступу :
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_6/302.pdf
13. Гащицький, О. А. Оцінка ефективності митної політики України в умовах вступу України до СОТ [Текст]/ О. А. Гащицький // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. - №1. – С. 29-34
14. Гончарук О. А. Адміністративно-правові засади реформування сучасних митних органів України /О. А. Гончарук// Финансовое и налоговое право. Административное право. Серия «Юридические науки». Том 23 (62). -2010. -№2. – С. 124-130.
15. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Гребельник О.П. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
16. Губа М.О. Місце і роль митного оподаткування в системі економічної безпеки держави [Електронний ресурс] / М.О.Губа. — Режим доступу :
http://archive.nbuv.gov.ua/portal//Soc_Gum/Efp/2012_11/23.pdf
17. Губин А.В. Проблемы оценки экономических результатов таможенного дела [Текст] / А.В. Губин // Вестник Российской таможенной академии. — 2010. — № 1. — С.7–15.
18. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Гребельник О.П. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.

19. Д
ходи держбюджету України за 8 місяців зросли на 9,3% // РБК
Україна [Електронний ресурс].– Режим доступу:
[http://www.rbc.ua/ukr/top/show/dohody-gosbyudzheta-ukrainy-za-8-
mesyatsev-vyrosli-na-9-3--04092012160100](http://www.rbc.ua/ukr/top/show/dohody-gosbyudzheta-ukrainy-za-8-mesyatsev-vyrosli-na-9-3--04092012160100)
20. Є
горов О.П. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС) : [посіб.] /
Сгоров О.П. – Одеса : ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 226 с.
21. Ж
ердева Т.І. Митна політика України в 1990-х рр. : прорахунки та
досягнення : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. курсантів, студентів
та молодих науковців [«Митна політика України в умовах інтеграції до
світової спільноти»], (Донецьк, 14 квіт. 2006 р.) / Жердева Т.І. – Д.,
2006. – 256 с.
22. Закон України «Про єдиний збір, який справляється у пунктах
пропуску через державний кордон України» // Офіційний портал
Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1212-14>
23. 3
апорожець Олена Система адміністрування митних платежів в Україні
[Електронний ресурс] / Олена Запорожець. — Режим доступу :
http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vknteu/2012_2/10.pdf

24. К
 ритерії конвергенції// Вікіпедія [Електронний ресурс].– Режим доступу:
http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97
25. І
 сторія митної справи в Україні / [К.М. Колесников, О.В. Морозов, Г.М. Виноградов та ін.] : за ред. П.В. Пашка. – К. : Знання, 2006. – 606 с.
26. І
 нформаційно-аналітичні матеріали // Офіційний веб-сайт Державної митної служби України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
[\http://www.customs.gov.ua/dmsu/doccatalog/document?id=3154329
27. И
 х нравы. Сирия: Пальмира – сработано ещё рабами мира. [Электронный ресурс] / Режим доступа к документу :
<http://www.ihnnavy.ru/sujet/4600/>
28. У
 года про асоціацію між Україною та ЄС: перспективи підписання та можливості тимчасового застосування // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/911/>
29. У
 года про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – Ст. 1794.
30. У
 каз Президента “Стратегія інтеграції України до Європейського

- Союзу” : від 11.06.1998 р., № 615/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 24. – Ст. 3.
31. У
країна за роки незалежності 1991–2002 / [4-е вид. перероб. та допов.]. – К. : Нора-Друк, 2002. – 366 с.
32. К
веляшвілі І. Державне управління митною справою в контексті національної безпеки [Електронний ресурс] / І. Квеляшвілі — Режим доступу :
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dums/2010_1/10kimnbu.pdf
33. К
івалов С.В. Митна політика України : підручник / С.В. Ківалов, Б.А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2001. – 256 с.
34. К
отляр М.Ф. Історія дипломатії Південно-Західної Русі / Котляр М.Ф. – К., 2002. – 397 с.
35. К
редісов А. І. Всесвітня митна організація як інститут управління митною справою на міжнародному рівні / А. І. Кредісов, І. Г. Бережнюк // Журнал європейської економіки. – 2009. – № 2 – С. 168–190
36. К
убок – целовальнику. Електронная таможня [Електронний ресурс] / Режим доступа к документу : http://www.vch.ru/cgi-bin/guide.cgi?table_code=15&action=show&id=1085
37. К
унєв Ю.Д. Поняття, зміст та основні шляхи удосконалення управління в митній службі // Митна справа. – 2006. – № 4. – С. 6–11.

38. Л
одыженский К. История русского таможенного тарифа / Лодыженский К. – Санкт-Петербург : Типография В.С. Балашева, 1886. – 404 с.
39. Л
уценко І.С.Сучасне трактування сутності податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності / І.С. Луценко // Економіка та держава. – 2010. – № 3. – С. 63-65.
40. М
азур А.В.Поняття митної справи: ідея, зміст, законодавче закріплення/ А.В. Мазур// Митна справа. — 2008. — № 5. — С.8-12.
41. М
азур А.,Толкачева А.Удосконаленнямитного контролю як засіб забезпечення економічної безпеки // Вісник АМСУ.– 2005.–№4. – С. 8-9.
42. М
алов В.Н. Жан–Батист Кольбер – реформатор XVII века (1619–1683) / В.Н. Малов // Новая и новейшая история. – 2000. – № 3. – С. 6-10.

43. М
артинюк В. П. Митна система та економічна безпека держави: теорія і методологія : монографія / В. П. Мартинюк. – Тернопіль : Астон, 2010. – С. 28.
44. М
іжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.03.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
45. М
озоль С.А., Серета Т.М. Сучасний стан та умови гармонізації законодавства України і Європейського Союзу [Електронний ресурс] / С.А. Мозоль, Т.М. Серета. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2013_1_2_1/3.pdf
46. М
итна справа : у 3-х т. : навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. А. Д. Войцещука. – К. : Мануфактура, 2006. – Т. 1. – 412 с.
47. М
итний кодекс Європейського союзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kompmp.rada.gov.ua>.
48. М
итний кодекс Митного союзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakoni.ucoz.ru/Kodeks/tamoz_kodeks_rus.rtf
49. М
итний кодекс України // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
50. М
итно-тарифне регулювання як складова частина зовнішньоекономічної діяльності : матеріали Міжнародної конф. [«Тарифні переговори в

рамках Світової організації торгівлі»], (Київ, 12 берез. 2001 р.) / Європейська програма Tacis. – К. : Українсько-Європейський дорадчий центр з питань законодавства, 2001. –15 с.

51. М
 іжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.03.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
52. Н
 аказ Міністерства економіки України №60 від 02.03.2007 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» // сайт професійної юридичної системи Мега-Нау [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>
53. «
 Обличчям до людей»: Концепція реформування діяльності митної служби України від 29.10.2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2213039&cat_id=2213024
54. О
 ліщук Г.О. Актуальні проблеми реалізації митної політики України та шляхи їх розв'язання / Г.О. Оліщук // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 3(4). – С. 90-96.
55. О
 садча Н.В. Порівняльний аналіз законодавства про митні режими України з Європейським Союзом та Митним союзом Росії, Білорусі, Казахстану (РБК) /Н. В. Осадча// Управління економікою: теорія та практика: зб. наук. пр. НАН України, Інститут економіки промисловості. - 2010. - С. 254-287.

56. О
фіційний сайт Державної митної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>.
57. О
фіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
58. П
анов І. О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом / І. О. Панов // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 332–337 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09piozec.pdf>
59. П
аньків О.М. Здійснення митної справи у часи Київської Русі [Електронний ресурс] / О.М. Паньків. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2011_4/221.pdf
60. П
ашко П.В., Наумич Ю.С. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави // Вісник АМСУ. – 2005. – № 3. – С. 3–7.
61. П
ашко П.В. Митна безпека: монографія / П.В. Пашко. - Одеса: АТ «Пласке», 2009. - 628 с.
62. П
ашко П.В. Митна політика та митна безпеки України / П.В. Пашко, П.Я. Пісной // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 74-85.
63. П
ашко П.В. Митні інтереси та митна безпека / Пашко П.В. // Митна справа. – 2007. % № 3 (51). – С. 7%14.

64. Пашко П.В. Основи митної справи: [навч. посіб.] / Пашко П.В. – К. : Знання, 2002. – 318 с. П
65. Пашко П.В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності / Пашко П.В. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. % № 4. П
66. Пашко П.В. Умови та чинники забезпечення митної безпеки/ П.В. Пашко// Митна справа. — 2010. – № 1– С.5–16. П
67. існої П.Я. Ризики в зовнішньоекономічній діяльності // Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі: Матеріали Міжнародної НПК. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2008. – С. 14–17. П
68. одатковий кодекс України // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> П
69. риймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія / Д.В. Приймаченко. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2006. – 332 с. П
70. ро затвердження Порядку розроблення профілів ризику [Електронний ресурс] : наказ : [затв. Держмитслужбою України від 22 грудня 2010 р. № 1514 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 11 січня 2012 року № 22)] // Ліга – Закон П

71. П
рогноз Державного бюджету України на 2013 та 2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.minfin.gov.ua/>
72. П
рокопенко В.В., Осінь Т.І. Реформування митного законодавства необхідно починати з основ [Електронний ресурс] / В.В. Прокопенко, Т.І.Осінь. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2012_1/11.pdf
73. П
ро підготовку та оприлюднення щорічної інформації Кабінету Міністрів України про здійснення державної регуляторної політики органами виконавчої влади [Текст] : розпорядження КМУ від 19 березня 2004 р. № 152-р
74. П
ро стратегію національної безпеки України: Указ Президента України № 105/2007 від 12.02.2007 // Офіційний вісник України. – 2007. % № 11. – Ст. 389.
75. Р
ева Т. М. Таможенно-тарифное регулирование как инструмент внешнеэкономической политики [Текст] / Т. М. Рева //Налоги и финансовое право. - 2010. - № 5. - С. 113-117.
76. Р
егулювання митної справи: підручник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. А. Д. Войцещука. – Хмельницький : Інтрада, 2007. – 312 с.
77. Р
егламент ЄС про встановлення Митного кодексу Співтовариства (Модернізованого Митного кодексу) // Комітет Верховної Ради з питань податкової та митної політики [Електронний ресурс].– Режим доступу:

<http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/doccatalog/list?currDir=472>
53

78. Р
ыжов К. Все монархи мира. Западная Европа [Энциклопедия] / Рыжов К. – М. : Вече, 1999. – 656 с.
79. С
ереда Т.М. Імплементация законодавства України до стандартів Європейського Союзу: сучасний стан [Електронний ресурс]/Т.М. Середа.—Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2013_1_2_1/9.pdf
80. С
тавки ввізного мита на майже 100 товарів в Україні підвищено до рівня, визначеного СОТ // РБК Україна [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/stavki-vvoznou-poshliny-na-bolee-700-tovarov-v-ukraine-povysheny-06112012145100>
81. С
тирнік, Г. Сучасні тенденції реалізації митної політики України [Електронний ресурс] / Г. Стирнік, Я. Базилюк. - Режим доступу. – <http://www.niss.gov.ua>.
82. Т
есля С.М. Митна політика України в умовах посилення глобалізаційних процесів [Електронний ресурс] / С.М. Тесля. — Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_5/136_Tesli_a_20_5.pdf
83. Ф
ілатов В.В. Напрямки сучасної митної політики України [Електронний ресурс] / В.В.Філатов. — Режим доступу : [www.nbuv.gov.ua/portal/.../ms-4-2009_Filatov_V_V_\(24-29\).pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/.../ms-4-2009_Filatov_V_V_(24-29).pdf)

84. С
collaborative international dictionary of English. (1913) / Under the direction of Noah Porter [Электронный ресурс] / Режим доступа до словника : http://dic.academic.ru/dic.nsf/eng_rus_apresian/100571/tribute
85. I
ncidence of non-ad valorem tariffs in members'. Tariff schedules and possible approaches to the estimation of ad valorem equivalents [Электронный ресурс] / World Trade Organization / Режим доступа до файла :<http://www.wto-pakistan.org/documents/nama/tnmaS17.doc>
86. J
ohn Murray. Dictionary of Greek and Roman antiquities / John Murray, William Smith. – London, 1875. – 1294 p.
87. K
utrzeba S. Akt unii Polski z Litwa, 1385-1791 / S. Kutrzeba, W. Sernkowicz. – Krakow, 1932. – 596 c.